

LEGĂTURA ÎNTRE EUHARISTIE ȘI IUBIREA CREȘTINĂ

ST/65

Aspectele vieții bisericesti sînt multiple. Între ele se află și aspectul sacrificial. El nu stă separat de celelalte, ci străbate prin toate și le susține pe toate, ca și fiecare din celelalte de altfel : trinitar, hristologic, pneumatologic, euharistic, comunitar etc. Ca fiecare din acelea, așa și aspectul sacrificial este atît de esențial Bisericii, că ea nu se poate concepe fără el.

Dar de aspectul sacrificial al Bisericii e strîns legată existența preoției în Biserică. Nu poate exista acțiune eșarificială fără preoție și nici preoție fără acțiune sacrificială. Preoția, în forma ei dublă: preoție slu-jitoare și preoție generală nu constituie nici ea un element separat de Biserica, ci e imprimată în toată ființa Bisericii.

Iar aceste două aspecte strîns impletite și constitutive pentru Biserică și prezente în toată viața ei : aspectul sacrificial și cel sacerdotal, își au izvorul de alimentare și de susținere neîntreruptă în starea de jertfă și în calitatea de Arhieru a lui Iisus Hristos. Ele manifestă relația strînsă între jertfa lui Hristos cea pentru noi și participarea noastră la ea. Căci între acestea iarăși este o strînsă legătură. Nu putem să ne aducem jertfă Tatălui în afara lui Hristos, Arhierul și jertfa-izvor, dar nici Hristos nu se oferă în continuare jertfă separat de noi și nu s-a așezat în stare de jertfă decît pentru noi.

Relația aceasta, cu semnificațiile și consecințele ei, ne vom sili să o înfățișăm în studiul prezent, urmînd enunțurilor Sfîntului Cîril din Alexandria din opera sa : *Inchinare în duh și adevăr*.

I. — SENSUL ASCUNS ȘI PROFETIC AL JERTFEI ÎNAINTE DE HRISTOS

Jertfa este darul oferit de cineva lui Dumnezeu. În jertfă, prin urmare, se deosebește : 1. obiectul oferit, 2. actul de oferire, 3. persoana care-l oferă și 4. Dumnezeu cărui i se oferă.

1. *Obiectul oferit* e orice bun din proprietatea cuiva. În Vechiul Testament, credincioșii ofereau animale, rodui ale pămîntului și ale muncii lor, vase, metale prețioase, stufe etc. Dar în Testamentul Vechi e exprimată clar ideea că ceea ce se oferă reprezintă pe credinciosul care oferă, că el ar trebui să se dăruiască, dar se răscumpără de această datorie prin obiectele oferite. De aceea evreul cînd aducea un animal spre jertfă, își punea minile peste el. Aceste obiecte totuși nu erau niște simple substituțe ale persoanei ce le aducea, ci în oarecare măsură credinciosul se și dădea puțin pe sine însuși prin toate bunurile proprii pe care le dăruia. Și

File 19.403
BIBLIOTECA
I A S I
1944 1567

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Membri : P. C. Diacon. N. I. NICOLAESCU, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din București ; P. C. Pr. SOFRON VLAD, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu ; P. C. Pr. IOAN G. COMAN, profesor la Institutul Teologic de grad universitar din București ; P. C. Pr. GRIGORIE T. MARCU, profesor la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu.

Redactor responsabil : P. C. Pr. IOAN G. GAGIU, directorul Administrației Patriarhale.

aceasta nu în sensul magic al cuvîntului, în baza vreunei identități între ele și obiectele sale, căci în acest caz evreul ar fi considerat aceste jertfe ca satisfăcătoare pentru Dumnezeu. Ci în sensul că bunurile constituiau o parte a puterii lui, o asigurare a existenței lui. Credinciosul dăruindu-le, măruia ceva din existența sa în planul ei pămîntesc. Totuși prin aceste bunuri, credinciosul se dăruie pe sine într-un mod foarte incomplet. Nu de-așezăse complet egoismul. Și el era conștient de aceasta. De aceea aștepta împururile cînd va avea puterea să depășească în mod mai deplin egoismul. Ideea de dăruire completă a fiecărei persoane prin jertfă era numai intenționată, dar nu realizată înainte de Hristos.

2. *Actul de oferire* era dominat de două idei: ideea de moarte și ideea de sfințire, de consacrare. În oferirea animalelor și rodurilor, ca bunuri de consum, domina ideea de moarte, de distrugere. Totuși carnea animalelor omorite se socotea sfințită. Vasele, metalele, toate bunurile dăruite, nu se distrugeau, ci serveau cultului; deci ele se sfințeau fără a se distruge. Dar în același timp ele deveneau moarte pentru uzul lumesc. Persoanele ce se dăruiau lui Dumnezeu: preoții, leviții, nazireii, nu se distrugeau nici ele, ci se sfințeau numai; dar și ele mureau în oarecare mod pentru lume.

Din imbinarea ideii de moarte și a celei de sfințire rezulta că ceea ce se jertfește, murind pentru un mod de viață inferior, renaște pentru un mod de viață superior. Moartea și sfințirea erau, pe de o parte, într-o relație de succesiune, pe de alta, într-o coexistență. Viața nouă nu numai începea prin moartea vieții celei vechi, ci ea însăși era o stare de moarte continuă față de modul vechi de trăire. Dar și invers; pe de o parte, actual în care înceta viața veche era un act de sfințire, pe de alta, viața nouă și sfințenie era o moarte continuă față de viața în păcat. Sau mai scurt: moartea era sfințire, iar sfințirea moarte. Unind ideea de moarte și ideea de sfințire, Sfîntul Chiril de Alexandria numește obiectul oferit cînd vicimă ($\theta \nu \mu \alpha$), cînd obiect *sacru* ($\iota \epsilon \rho \omega \gamma \epsilon \tau \iota \nu$), iar actual de aducere cînd jertre ($\theta \nu \epsilon \tau \iota \nu$), cînd sfințire ($\iota \epsilon \rho \omega \gamma \epsilon \tau \iota \nu$). E de altfel o alternare pe care practicăm și noi, cînd spunem că preotul *jertfește* pe Hristos, sau *sfințește* parurile, sau de un credincios *că a murit* pentru păcate și s-a consacrat unei vieți curate.

Deci dacă sensul ascuns dar nerealizat al jertfelor din Vechiul Testament era ca persoanele înseși să se dăruiască, actual de jertfă adevărat ar fi eubuit să consca într-o moarte care nu e o încetare de a exista, ci o sfințire, o ridicare a lor pe un plan superior de existență. Vom vedea că acest adevărat act de jertfă se va realiza numai în Hristos. În Hristos, zice Sfîntul Chiril din Alexandria, »îi aducem lui Dumnezeu ca jertfă buna misiune a virtuților» (*Op. cit.*, cartea XII, P.G., LXVIII, col. 820 D). Aceasta jertfă care place lui Dumnezeu. Se poate spune că jertfa propriu-zis e oarecare de sfințenie ce începe după moartea modului vechi, inferior, de

1. «Ca într-o icoană, prin victime ($\theta \nu \mu \alpha \epsilon$) ne sfințim ($\iota \epsilon \rho \omega \gamma \epsilon \tau \iota \sigma \mu \epsilon \nu$) sufletele noastre lui Dumnezeu, mutîndu-ne la o viață sfință și fără pată» (*Inchinare în duh adevărat*, cartea XI; P. G. col. LXVIII, col. 769 B).

viață, deși viața nouă înseamnă și o moarte permanentă pentru modul vechi. În acest sens înțelegem cum starea de jertfă, ca mod nou de viațuire, închinat lui Dumnezeu, poate dura continuu, cum e cazul cu Hristos². Se poate spune că starea aceasta de jertfă e o viață nouă, neegoistă, insufletită de iubire.

Aplicînd la moartea față de păcat a sfinților jungheiera animalelor în Vechiul Testament și vărsarea singelui la altar, Sfîntul Chiril interpretează în acest sens cuvîntul Psalmistului: «Poate aceasta o cîntă dumnezeiescul David, zicînd: «Cinstită este moartea cuvioșilor» (Ps. CXV, 15). După el, moartea cuvioșilor e ca un dar sfințit adus lui Dumnezeu. Ea nu înseamnă, de sigur, moartea cu trupul. Ci cuvîntul indică, mai de grabă, moartea pe care ei au obiceiul să o suporte, murind vieții vechi și păcatului, dar trăind lui Dumnezeu întru cuvioșie și sfințenie. Căci e cu neputință să înfăptuim o viață sfință dacă nu am murit mai înainte vieții vechi și păcatului. Pentru că scrie Apostolul Petru despre Hristos, că: «a ridicat păcatele noastre în trupul Său pe lemn, ca murind păcatelor să viețuim dreptății» (I Petru II, 24). (*Op. cit.*, cartea XVI, col. 1016 C). Iar vorbind de jertfa animalelor, scrie, că ne facem asemenea animalelor casnice, murind vieții egoiste ca să trăim lui Dumnezeu prin viațuirea evanghelică, ca să fim de folos altora (*Op. cit.*, cartea XVI, col. 1013 C).

Sfințenia vine din relația în care intră darul oferit cu Dumnezeu, avînd în același timp ca scop folosirea altora. Sfîntul Chiril interpretează în acest sens cuvîntul lui Iisus: «Pentru ei mă sfințesc pe Mine» (Ioan XVII, 19).

Tot ce se oferă lui Dumnezeu, spune Sfîntul Chiril, se sfințește pentru că se apropie de Dumnezeu și prin aceasta depășește egoismul și se învâlăue în atmosferă de curăție. Și cu toate că Dumnezeu voiește ca mai ales persoana credinciosului să se apropie de Sine, dar credinciosul trebuie să se apropie de Dumnezeu împreună cu lucrurile al căror chivernisitor este. Ceea ce se urmărește propriu-zis este moartea față de păcat sau sfințirea credinciosului. Dar credinciosul nu poate muri păcatului și nu se poate sfinți țînd în mod egoist la bunurile sale. În primul rînd se sfințește, renunțînd la posesia lor egoistă. Prin aceasta a depășit în oarecare măsură egoismul său prin iubire și s-a sfințit. Cei ce refuză să renunțe la bunuri pe motiv că jertfirea spirituală a propriei persoane e superioară jertfirii bunurilor, practică minciuna, practică fariseismul. Căci cum vor realiza moartea modului egoist al existenței lor, dacă nu acceptă dăruirea bunurilor lor. În măsura în care credinciosul jertfește mai mult din bunurile sale, din iubire, dovedește că e pregătit să se jertfească și pe sine, să treacă la un mod superior de existență modului egoist.

Totuși nu ajunge numai această renunțare voluntară la bunurile sale pentru ca credinciosul să renască cu adevărat. Trebuie să «moară» și el

2. Cf. Sf. Chiril din Alexandria, *Op. cit.*, cartea X, col. 707 D: «Ci Hristos se va aduce de noi și pentru noi, fiind jertfit ($\iota \epsilon \rho \omega \gamma \epsilon \tau \iota \sigma \tau \epsilon \nu \omega \varsigma$) tainic. «Iar după asemănarea cu Hristos și noi sîntem victime sfințite ($\iota \sigma \rho \tau \epsilon \theta \eta \tau \alpha$), ca unii ce am murit păcatului, intrucît a fost omorît păcatul din noi, și trăim lui Dumnezeu întru sfințenie și cuvioșie» (*Ibidem*).

nsuși ca mod de dăruire egoistă. Căci poate fi cineva lipsit de bunuri materiale și totuși să sufere de lipsa lor, să jinduască după ele, pentru că se compensează de lipsa lor prin bucuria unei vieți iubitoare.

Dar așa cum credinciosul «murind» în actul jertfei, nu moare în sensul de piere propriu-zisă, ci renaște pe planul unei vieți de sfințenie, de noblețe generoasă, așa nici bunurile nu se pierd de fapt, ci se transformează pentru el, luind o înfățișare nouă; credinciosul intră cu ele în relație. Credinciosul nu iese din relație cu lumea în mod absolut, ci este dat de ființa lui și conjugată prin creație cu ea. Dar relația aceasta se desfășoară în sfințenie, se înobilează. Credinciosul nu se mai comportă față de lucruri în simpla lăcomie egoistă, care le trivializează, ci cu iubirea curată, și cu înțelegerea profundă; el le folosește ca un mijloc de comunicare iubitoare cu semenii. Ele sînt folosite acum după voia lui Dumnezeu. Fără îndoială, nu încetează să se folosească de ele; dar e o folosire în slujba iubirii de oameni și a descoperirii înțelepciunii lui Dumnezeu, care le-a creat cu acest scop. Credinciosul continuă să se împărtășească din ele. Dar se împărtășește din ele ca din niște bunuri lăse de Dumnezeu, pentru scopuri generoase. Acesta este unul din sensurile împărtășirii de carne și animalelor jertfite, iar în creștinism de rodurile pămîntului, după sfințirea lor. Prin aceasta se pune o frînă egoismului, concepției că lucrurile aparțin în individului într-o formă exclusivă; ele aparțin lui Dumnezeu și, după înțelegerea noastră de azi, comunității.

Astfel în creștinism nu mai e vorba de distrugerea celor ce pot fi distruse, cum se întâmpla în Testamentul Vechi, ci de renunțarea la uzul egoist de ele, înălțându-le într-un orizont spiritual, în planul care face transparent caracterul lor netrecător. De aceea în grecește oferirea lucrurilor lui Dumnezeu se exprimă prin expresia «înălțare» (ἀναθήκη). Dar actul acesta e în același timp un act de punere a lor în serviciul altor oameni, de servire a semenilor prin ele. Lucrurile înălțate, sfințite prin jertfă, sînt date spre folos general. Prin jertfă, cel ce jertfește intră în relație superioară nu numai față de lucruri, ci și față de semenii săi. Aceasta dă un sens major, moral întregi străduințe a credinciosului de a ajunge în stăpînirea lucrurilor³.

Lucrurile sînt pentru credincios cifruri ale transcendenței, scară de înălțare a lui spre ea. Dar pentru aceasta ele trebuie să înceteze inereu de a rămînea imobilizate în forma lor opacă, învîrtoșată. Trebuie depășită mereu această învîrtoșare a lor.

3. Op. cit., Cartea XI, col. 688 B. În altă parte Sf. Chiril spune: «Deci Legea spune că cei ce voiesc să veselească în ei înșiși pe Dumnezeu tuturor trebuie să îl închine Lui viața lor neîntinată de ostenele pentru virtute (»Nu murmurăți; zice dumnezeiescul Pavel, I Cor. X, 10), ci plină de buna mireasmă spirituală» (Op. cit., cartea XVI, col. 1024 A). Iar interpretînd actul frîngerii capului lui Iururelei, în Legea veche, zice: «Apoi frîngînd preotul capul, îl pune pe altar, vărsînd singele. Căci sfințit este cu adevărat mîntea sfinților presfințiți și ea se dăruie în primul rînd să fie dăruită lui Dumnezeu cel curat. Pentru că e plină de dugetări bune și împrăștie mirosul de bună mireasmă al cunoștinței adevărate de Dumnezeu... Dar și viața celor cu frica de Dumnezeu este sfințită. Aceasta ni se dăruie clar prin porunca de a se vărsa singele la stîntul altar. Căci singele e chipul vieții» (Op. cit., cartea XVI, col. 1019 C).

Numai înțelegerea inferioară din vremea Testamentului Vechi socotea necesară distrugerea fizică a unor bunuri naturale prin jertfă, precum aceeași înțelegere pe o treaptă și mai inferioară socotea că se cere o omorîre fizică a unor persoane umane aduse ca jertfă.

Sensul adevărat al jertfei nu se realizează, cu toate aceste acte radicale de distrugere, pentru că în aceste acte pe de o parte se pierduse sensul adevărat al jertfei, de sfințire, de depășire a egoismului, pe de altă parte se realizează o jertfire a tuturor bunurilor și a tuturor persoanelor, pentru că nu se puteau distruge toate. Se afirma mai degrabă ideea răscurpării credincioșilor de datorită unei jertfiri înțeleasă ca moarte, prin jertfirea unor bunuri. Despărțindu-se de actul jertfei, ideea de sfințire, s-a ajuns la înțelegerea și practica greșită a morții sacrificiale ca distrugere fizică și la teoria medievală a mîntuirii prin moartea lui Hristos ca simplă satisfacție adusă lui Dumnezeu.

3. În ce privește *persoana care oferă jertfa*, s-a distins în general pe lângă persoana ce și-a oferit darul propriu și o persoană prin care i-a oferit, adică o persoană care nu oferea darul propriu, ci darul celorlalți. Dacă tot cel ce oferă un dar, tot cel ce jertfește ceva, poate fi numit preot, a existat în tot trecutul o preoție a credincioșilor, întrucît toți erau chemați să aducă jertfă bunuri proprii și prin acestea persoana lor; și o preoție a celor prin care își ofereau credincioșii bunurilor lor, o preoție slujitoare.

Acești preoți slujitori făceau publice actele de oferire ale celorlalți credincioși. Prin aceasta toți credincioșii luau îndemn să aducă jertfe. Prin preoții slujitori se generaliza deprinderea de a se aduce jertfe. Și acest lucru e foarte important, dacă pornirea spre jertfă trebuie să fie generalizată. În al doilea rînd, prin aceasta se exprima ideea că, dacă jertfa e contrară egoismului, ea trebuie să conste în ridicarea bunurilor din închisoarea egoistă în planul deschis, general, superior. Căci Dumnezeu care le pretinde, e al tuturor și vrea ca să înalțe pe credincioși prin jertfă deasupra egoismului. De aceea El cere ca persoana murînd modulul egoist de existență, să-și facă cunoscută voința de a trăi pentru comunitate, în iubire față de ea.

Fără preotul slujitor, jertfa ar rămîne o manifestare închisă în planul subiectivității, nu s-ar realiza o armonie între subiectivitate și planul obiectiv al vieții bisericesti sau al comunității religioase, jertfa n-ar fi dusă pînă la capăt și planul obiectiv n-ar cîștiga nimic din ea. Nu s-ar realiza deplin nici trăirea subiectivă a depășirii prin jertfă, dacă nu ar fi purtată de elanul generos de a se manifesta pe planul vieții religioase obiective.

De aceea ne mișcăm nelincetat între preoția noastră subiectivă și preoția slujitoare obiectivă, între jertfa ca act subiectiv și obiectivarea acestei jertfe prin preotul slujitor.

Preotul slujitor ne ajută să ne întregim trăirea lui Dumnezeu, ca Cel ce nu e pură subiectivitate. Protestantismul subiectivist a suprimat preoția slujitoare, ca simbol al caracterului suprasubiectiv al Divinității. Preotul slujitor întrucît e simbolul aspectului suprasubiectiv al lui Dumnezeu,

e și simbolul planului suprasubiectiv al comunității religioase, al Bisericii. De aceea prin el bunul sau persoana jertfă se ridică din planul subiectiv, în planul comunității religioase obiective. În acest sens jertfa trebuie ridicată pe un altar înalt și comun, trebuie făcută vizibilă într-o biserică comună. Aceasta nu înseamnă că trebuie făcut numai decât cunoscut numele persoanei care a adus ofranda. Aceasta e făcută cunoscută lui Dumnezeu. Comunitatea religioasă se bucură de ofranda în sine. Astfel se împacă smerenia cu obiectivitatea jertfei.

Preotul slujitor nu oferă jertfa lui personală în această calitate a lui (de sigur el e și preot personal pentru jertfa lui personală). El aduce jertfa tuturor. Dar comunitatea religioasă nu este exprimată, numai ca o sumă a tuturor credincioșilor, ci și ca o unitate care depășește părțile componente. De aceea preotul slujitor a adus totdeauna nu numai jertfa tuturor credincioșilor care fac parte din comunitatea religioasă, ci și jertfele comunității ca întreg. Prin aceasta antrenă pe toți să-și însereze jertfa lor în jertfa comunității, să o ridice la nivelul ei general și obiectiv bisericesc. Jertfa comunității bisericești, e ca un magnet care polarizează în jurul ei jertfele personale. Curentul jertfei comunității religioase atrage în el și rășeșele jertfelor personale, ridicându-le din îngustimea lor subiectivă în planul obiectiv; comunitar; mai bine zis făcând pe credincioși capabili de jertfă adevărată. Jertfa comună e baza jertfelor personale ale membrilor comunității. Jertfa comună e baza vieții de comunitate religioasă, care se întărește prin toate jertfele personale. Aci se revelează sensul jertfei ca factor creator de comunitate religioasă. Aci se revelează pășire a egoismului subiectivist în iubirea dintre membrii comunității.

Dar nici din acest punct de vedere, jertfa dinaintea de Hristos nu își împlinește deplin sensul ei. Jertfa comună adusă de preoții slujitori de atunci nu avea forța intrinsecă de a polariza jertfele personale ale credincioșilor. Sau intrucit acele jertfe comune erau parțiale și exterioare preotului slujitor ce le aducea, antrenau și pe ceilalți credincioși numai la jertfe parțiale și exterioare, lor. Pe lângă aceea jertfa comună nefiind asimilată cu persoana preotului slujitor, nu producea o asemenea asimilare nici între jertfele oferite credincioșilor și ei înșiși. Se manifesta prin împărțirea de carne animalelor jertfite intenția unei asemenea asimilări, dar ea nu se realiza de fapt.

4. Jertfa era adusă cu credință că ea se înalță pînă la Dumnezeu. Dar înainte de Hristos jertfa nu era deplină nici sub acest raport. Dumnezeu voiește ca să intre la El ca jertfă credinciosul însuși. Iar credinciosul nu poate intra la Dumnezeu decât ca jertfă curată. Bunurile oferite ca jertfă, pe de o parte, erau cu mult mai puțin decât cel ce le oferea; pe de altă parte, acela nefiind curat, nici bunurile care-l reprezentau pe el nu erau curate. Aceiași necurăție îl făcea pe credincios să nu se jertfească el însuși. Și chiar dacă ar fi voit, nu ar fi avut intrare la Dumnezeu, nefiind curat. A intra la Dumnezeu înseamnă a muri total, deși nu fizic, modulul egoist de viață, înseamnă a se înălța la un mod total deosebit de cel egoist lumesc, la un mod superior acestuia, la un mod de puritate totală, de iubire neumbrită de egoism.

Dar această depășire a egoismului nu o poate realiza nimeni numai prin sine însuși. Și nimeni nu se poate transpune în starea deplină de jertfă, căci pentru aceasta trebuie să dobîndească o purificare de acest egoism moștenit, numit de creștinism păcatul strămoșesc.

La aceasta îl ajută Hristos, cu forța purificatoare a unei umanități curate, dinamizate de o putere supraomenească aflătoare în ea. Pătrunderea acesteia în credincios se face prin unirea cu Hristos în botezul creștin. După ce e pus în această stare de puritate, credinciosul trebuie să fie răpit de curentul uriaș al unei jertfe obiective, pure, care urcă spre înălțimile transcendente cu o forță irezistibilă, jertfă umană, dar dinamizată de puterea divină. Aceasta se realizează prin împărțirea credincioșilor de Hristos în stare de jertfă.

Numai așa credinciosul se poate înălța pînă la Dumnezeu-Tatăl. Nu s-ar putea spune că nu experia și evreul dinaintea de Hristos în actual lui de jertfă o oarecare vecinătate a lui Dumnezeu. Dar era vecinătatea lui Dumnezeu coborît foarte jos. Nu era experiat Dumnezeu în calitatea Lui cea mai proprie de Tată, de Tată al Fiului devenit om și prin aceasta de Tată al tuturor și de sursă a Duhului Sfînt, datorit cu imbelșugare credinciosului. Numai în Hristos credinciosul a obținut puterea de a deveni jertfă adevărată și de a urca din condiția lui coborîtă pînă la Dumnezeu-Tatăl, în înălțimea Lui autentică, pentru a trăi și el în ea.

În Hristos se realizează deplin jertfa comună pentru toți și jertfa persoanelor singulare privită din punctul de vedere al ofrandei aduse, al actului de jertfă, al persoanei care o aduce și al realizării țintei ei.

II. JERTFA LUI HRISTOS PENTRU NOI, SAU JERTFA PENTRU INTREAGA COMUNITATE

Sensul major, profetic, ascuns în jertfele dinainte, se descoperă și se realizează în Hristos:

1. *Prin ofranda adusă.* Jertfa adusă de Hristos este o persoană umană, de o valoare infinită, deoarece această persoană este în același timp o persoană divină.

Într-adevăr Hristos este o jertfă personală, adică o jertfă de o valoare supremă în ea însăși. El se aduce pe Sine însuși ca jertfă. El se aduce jertfă Tatălui și rămîne așa. Orice făptură umană trebuie să se aducă și să fie permanent jertfă Tatălui, pentru că fiecare trebuie să trăiască lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu nu era obligat să se facă om, dar o dată ce a binevoit să se facă, trebuia să se aducă jertfă și să fie în această calitate o jertfă permanentă. O dată ce-a făcut primul pas (întruparea Sa), trebuia să-l facă și pe-al doilea. În întruparea Sa pentru noi s-a implicat și faptul că trebuia să se aducă jertfă, dar și că s-a adus jertfă în ultima analiză pentru noi. Cînd e privită în legătură imediată cu firea sa asumată, jertfa lui Hristos apare ca o urmare necesară a faptului că a asumat-o. Numai întrebînd mai departe de motivul pentru care s-a întrupat, în răspunsul că pentru noi s-a întrupat, e implicat și răspunsul că pentru noi s-a jertfuit.

Hristos trebuia să aducă o jertfă pentru noi, dar jertfa aceasta n-o putea aduce decit aducându-se pe Sine însuși, punându-se pe Sine însuși în situația și în necesitatea de a se aduce jertfă. El a voit să sfințească pe cei ce cred, dar pentru această trebuia să se sfințească pe Sine însuși, iar pentru aceasta să se așeze în situația și în necesitatea de a se sfinți pe Sine însuși prin aducerea Sa ca jertfă. A voit să-i introducă pe cei ce cred la Tatăl, iar aceasta o putea face numai punându-i în stare de jertfă. Dar pentru aceasta trebuia să intre El primul la Tatăl în stare de jertfă. Dacă nu s-ar fi putut aduce pe Sine ca jertfă, nici un credincios n-ar fi putut intra la Tatăl în stare de jertfă adevărată. Stăruim asupra faptului că Hristos o jertfă și în Sine, pentru a arăta că din El însuși ca jertfă pornește mireasma de jertfă, care îi penetrează și îi antrenează spre starea de jertfă pe toți cei ce se alipesc de El.

Faptul că s-a născut și a rămas fără de păcat, nu a făcut fără rost jertfirea lui. Dimpotrivă, singur Hristos a adus jertfa adevărată Tatălui. După Sfântul Chiril din Alexandria ceea ce se aduce jertfă trebuie să fie curat de la început ca să poată accepta fără rezerve renunțarea la sine și ca să poată urca pînă la Tatăl prin curăția sa. Dar numai Hristos a împlinit această condiție prin Sine, prin nașterea Sa fără de păcat și prin viețuirea Sa într-o stare de jertfire morală totală înainte de jertfirea de pe Golgota. Deci numai Hristos a putut aduce și a adus de fapt jertfa deplin voită și deplin eficientă, intrucit a fost deplin curată, Tatălui și în această calitate a intrat pînă la Tatăl. «Firea omenească — spune Sfântul Chiril din Alexandria — era bohnă mai înainte de întinăriune și nu s-a curățit altfel decit prin Hristos, jertfa cea cu adevărat sfîntă și sfințită» (Op. cit., cartea XV, col. 1004 D).

Sfîntul Chiril repetă fără încetare că Fiul cel întrupat este El însuși o jertfă adusă Tatălui, că a fost singur fără de păcat și deci singura jertfă adevărată prin El însuși. Jertfa plăcută lui Dumnezeu e cea întru miros de bună mireasmă. Dar numai Hristos a putut aduce lui Dumnezeu o jertfă de o perfectă mireasmă. «Arderile de tot dintre animale se ardeau întregi de focul sfînt și nestins, nescofîndu-se nimic, ci fiecare părticică și mădular urcînd la Dumnezeu întru miros de bună mireasmă. Iar cele junghiate pentru jertfă de mintuire, primeau o sfințire parțială, ca de pildă în umărul drept, în cap și în picioare, în rărunchi și în ficat și în alte oarecare părți dinăuntru. *Deci numai Hristos e apt să se aducă ardere de tot*. Căci este cu adevărat înbreg sfînt, întreg binemirositor și sfințit. Iar nouă ne e propriu a nu avea o sfințenie deplină și o curăție în toate privințele. «Căci nimenea nu e curat de întinăriune» (Iov XIV, 4). (Op. cit., cartea X, col. 769 B).

Că Hristos se aduce ca jertfă prin faptul că s-a întrupat, dar în aceasta e implicată totodată jertfa lui pentru noi, se simbolizează, după Sfîntul Chiril din Alexandria, de aducerea simultană în Testamentul Vechi a unui vitel deplin crescut ca ardere de tot și a altuia de un an, pentru păcate. «Dar ia seama că vitelul deplin crescut se arde de tot, iar cel de un an se junghie pentru păcat, ca să înțelegi pe Cel unul care se oferă în desăvîrșirea virtuților ca bună mireasmă spirituală și se

junghie în același timp în simplitate și neviclesug» (Op. cit., cartea XI, col. 788 C). La fel, zice el, prin cele două turturile jertfite în Legea Veche, una ca ardere de tot, iar alta pentru păcat, se simbolizează Hristos, care pe de o parte moare pentru noi, pe de alta se aduce ardere de tot spre miros de bună mireasmă Tatălui (Op. cit., cartea XV, col. 972 C).

2. În ceea ce privește *actul jertfirii lui Hristos*, el este o moarte reală, acceptată benevol. S-ar părea că aci avem o abateră de la principiul că jertfa trebuie să însemne numai o renunțare la un mod inferior, egoist de viață și o înălțare pe un plan superior, închinat lui Dumnezeu și folositor semenilor și că omorirea animalelor simboliza doar, printre-o junghiere care ține de destinul lor, așează moarte tainică a celui ce le oferea, prin care se pune în slujba a ceva superior, cum se pun animalele prin junghiere. Dar faptul că jertfa persoanei constă numai într-o moarte în spirit față de egoism, nu exclude ca atunci cînd fidelitatea față de Dumnezeu, și față de un ideal superior nu se poate apăra decit cu prețul vieții, să se accepte moartea fizică. În acest caz acceptarea fără șovăială a morții fizice este singura expresie a sincerității morții în spirit și ca atare momentul ei culminant, forma ei desăvîrșită. Lui Hristos, ca modelul nostru, care a fost mort cu totul egoismului și închinat lui Dumnezeu, I se cuvenea să facă și această probă deplină a sincerității și să accepte forma desăvîrșită a jertfei. Și împrejurările I-au impus să facă această probă.

Dar El trebuia să primească această expresie culminantă a actului de jertfă și pentru că prin acest act avea să treacă la starea de înviere, în care starea de jertfă totală poate să continue permanent nu numai în sufletul său, ci și în trupul său, ridicat cu desăvîrșire peste tot ce e mișcare a trebuințelor trupești, ca din puterea nepătîmirii lui să poată comunica tuturor celor ce vor crede în El putere spre o viață de curățire. Starea de înviere a lui Hristos nu e decit forma culminantă a stării Lui de jertfă permanentă, dacă prin aceasta se înțelege sfințenia unei vieți noi. Ea singură poate să fie sursă pentru toate gradele stării de jertfă a credincioșilor, care trebuie să includă atît moartea față de egoism — mergînd în anumite împrejurări pînă la moarte fizică — cît și sfințenia unei vieți noi, de înviere, începînd cu cea spirituală și sfîrșind cu cea a trupurilor. Precum viața nouă a lui Hristos trebuia să fie culminată, adică o viață de înviere, ca să fie sursă pentru toate gradele de înviere, inclusiv cea cu trupurile, așa și actul inițial al acestei vieți noi — pe care-l continuă starea de jertfă, starea de sfințenie — trebuia să fie culminat, incluzînd toate actele de moarte față de egoism ale celor pentru care s-a jertfit. Unde am avea o sursă de sfințenie și pentru trupurile noastre, dacă n-ar fi înviat Hristos cu trupul, deci dacă n-ar fi și murit ca să poată învia?

Dar aducînd El această jertfă culminantă, ca sursă de putere pentru jertfirea noastră, aceasta din urmă nu mai trebuie să fie numai decit o moarte fizică, pentru că noi nu ne împărtășim nici de o înviere imediată cu trupul, pentru a fi prim amîndouă sursă de putere pentru ceilalți.

Jertfirea noastră trebuie să fie numai o moarte față de păcat, față de egoism și o înviere la o viață nouă de virtute, de generozitate. În starea Lui de jertfă culminantă, înfițată prin moartea fizică și desăvârșită prin înviere, noi avem o sursă a stării noastre de jertfă, de viață nouă, în iubire, chiar sub învelișul existenței noastre pămîntești. Spune Sfântul Chiril din Alexandria: «Așadar s-a jertfit El pentru păcatele noastre, dar ne-am îngropat și noi împreună cu El, suportînd moartea, nu cea urupească, ci omorînd mădularile cele de pe pămînt și trăind lui Hristos și prin El Tatălui.» (Op. cit., cartea XVII, col. 1101 C).

Dacă învierea lui Hristos n-ar fi urmatea unei morți ca jertfă, n-ar avea imprimat în ea caracterul unei stări de jertfă în continuare și n-ar putea fi nici pentru noi sursă pentru acte și stări de jertfă, de viață în iubire. Dar așa, noi avem în învierea lui Hristos, care e continuarea morții Lui, un izvor de morți tainice succesive, tot mai înalte, față de egoism. «Dar, observă, zice Sfântul Chiril al Alexandriei, că cei ce s-au obișnuit să fie vrednici de laudă, mor în chip sacru (ιερός) lui Dumnezeu în grade diferite de putere duhovnicească și dobîndesc îndată premiile vieții virtuoașe» (Op. cit., cartea XVII, col. 1117 B).

3. Aceste lucruri vor deveni mai clare după ce vom privi jertfa lui Hristos în aspectul ei de jertfă pentru noi. Aceasta ne va arăta totodată că jertfa lui Hristos a fost desăvârșită și după aspectul ei de jertfă pentru comunitate.

Într-adevăr, în Vechiul Testament se aduceau și jertfe pentru toată comunitatea religioasă a lui Israel, nu numai jertfe particulare. Dar ele, ca jertfe de animale, erau jertfe de valoare minimă.

Hristos însă a adus o jertfă comună, o jertfă pentru toți de o valoare și de o putere de iradiere incomensurabilă. El s-a adus pe Sine însuși pentru toți. Iar El este un om și nu numai un om obișnuit, ci un om care e și Dumnezeu.

Jertfa lui Hristos, avînd, fără îndoială, și caracterul unei jertfe personale, este în același timp singura jertfă universală, de valoare desăvârșită, singura jertfă cu adevărat pentru toți, pentru următoarele motive:

a) Firea lui umană nu e firea unei persoane umane obișnuite, ci a unui ipostas divin, iar Dumnezeu e al tuturor. Firea Lui umană, nu e confiscată individualist de un ițs obișnuit, ci e deschisă tuturor, pentru că ipostasul ei divin e deschis prin ea tuturor. Firea asumată de El prin faptul că e asumată de un ipostas divin e centrul prin care iradiază, prin care se comunică energiile divine, tuturor. Ea este un izvor virtual de energie pentru toți. De ea se pot bucura în comun toți împreună cu Hristos: prin ea, Hristos, voiește și poate să-i străbată pe toți, să facă cu toți asemenea Lui, să-i unifice pe toți cei ce cred în El. Cum căldura rămîne și în soare, dar se reversează și în univers, încălzindu-le pe toate, așa și firea asumată a lui Hristos rămîne și în El, dar se dăruiește și creștinilor. Punînd-o Hristos pe ea în stare de jertfă adevărată, ne pure virtual pe noi toți în starea de jertfă.

b) Hristos a luat umanitatea noastră, nu simplu, pentru a pune firea Sa umană personală în stare de jertfă, ci pentru a compensa starea de păcat a tuturor în general. Pentru noi s-a intrupat și pentru noi s-a adus jertfă și rămîne în stare de jertfă. Intenția verticală manifestată prin jertfă se combină cu intenția orizontală, deci și dinamismul vertical al jertfei Lui se combină cu cel orizontal. Jertfa Lui se înalță spre Tatăl, cu voința de a le deschide tuturor intrarea și de a-i antrena pe toți după Sine. E propriu de altfel oricărei jertfe să se îndrepte spre Dumnezeu și să servească celorlalți. Jertfa e punctul de întîlnire a celui ce jertfește cu Dumnezeu și cu ceilalți. Dacă o subiecțivitate pură este imposibilă pentru că orice act de conștiință e îndreptat spre ceva deosebit de ea, în modul cel mai deplin, subiecțivitatea se îndreaptă spre realitate, de pămînt golul ei în jertfă, intrucît jertfa izvorăște din iubire și vrea să folosească altora. Dar jertfa care realizează cu adevărat unirea celui ce se jertfește cu Tatăl și cu cei pentru care se aduce, este jertfa lui Hristos.

Dacă jertfirea lui Hristos e dinamizată de pornirea de a se comunica tuturor și de a fi asimilată de toți, intrarea Lui la Tatal reprezintă intrarea virtuală a tuturor. În Hristos toți sînt scoși virtual din starea de păcat și primesc posibilitatea de a depăși egoismul, de a se întoarce cu iubire spre Dumnezeu și spre semenii. «De aceea a poruncit — zice Sfîntul Chiril de Alexandria — ca altarul de aur construit ca tip al lui Hristos, să fie așezat în fața Celui ce este și se cugetă deasupra Heruvimilor, însemnînd prin aceasta că cele ale noastre sînt puse în fața lui Dumnezeu și în ochii Tatălui, în Hristos. Căci pe cel care era întors de la Dumnezeu și-L supărase din pricina neascultării și a mulțimii de păcate, l-a așezat Hristos iarăși în Sine, ca în Cel dintîi, în fața Tatălui. Căci a intrat înaintemergător pentru noi — în cer, ca să se înfățișeze acum feței lui Dumnezeu pentru noi», cum scrie înțeleptul Pavel (Cor. IX, 24). Cel ce este pururea cu Tatăl Său, se spune că se înfățișează acum, prezentînd în Sine, ca în Cel dintîi, în fața Tatălui, cele ale noastre și schimbînd vechea întoarcere» (Op. cit., cartea IX, col. 620—21). Iar interpretînd mana ținută în năstrapa de aur, așezată în sicriul din Sfînta Sfințelor, spune: «Și năstrapa s-a așezat spre păstrare întru generațiile fiilor lui Israel. Căci Hristos e nestruciat și rămîne pururea și e atot-cunoscut în tot timpul. Și e înaintea Domnului, adică în ochii Tatălui. Căci, cînd s-a făcut Unul-Născut ca noi, atunci a și intrat în Sfînta Sfințelor, prin cortul cel mare și mai desăvîrșit, adică «în cer, ca să se arate acum, precum s-a scris, în fața lui Dumnezeu pentru noi» (Evr. IX, 24). Căci nu se înfățișează pe Sine în fața Tatălui, ci pe noi întru Sine, care am căzut de la ochii Lui, din cauza neascultării și a păcatului care a stăpînit peste noi» (Op. cit., cartea X, col. 671 B). «Căci Dumnezeu și Tatăl ne privește în Hristos spre aducere aminte și ne-am făcut în El cunoscuți și vrednici de privire și scriși în cartea lui Dumnezeu» (Op. cit., cartea XI, col. 736 D). Nu e vorba deci numai de o intrare globală a noastră în bunăvoința lui Dumnezeu, ci de privirea fiecăruia din noi după chipul lui personal. După ce Hristos a ciștigat bunăvoința Tatălui

pentru fața noastră în general, Tatăl așteaptă fiecare față personală, pe care El o cunoaște, cu aceeași bunăvoință, ca să vină în fața Lui. Iar puterea ca să vină în fața Tatălui o are fiecare tot prin Hristos. «Iar snopul — zice Sfântul Chiril — se aduce înaintea Domnului. Căci după ciune, s-a suit la cer, ca să se arate acum pentru noi feței lui Dumnezeu și Tatăl (Evr. IX, 24), nu pe Sine însuși aducându-se sub vederea Lui (căci e pururea împreună cu El și nu e lipsit de Tatăl ca Dumnezeu). ci aducându-ne în Sine sub vederea Aceluia mai virtos pe noi cei ce eram în afara feței și sub mînia Lui din cauza neascultării în Adam și a păcatului ce stăpînea zilnic asupra noastră. Așadar în Hristos cîștigăm puțința de a veni în fața lui Dumnezeu. Căci ne învrednicește de acum de privirea Lui, ca unii ce sintem sfinți!» (Op. cit., cartea XVII, col. 1096 B).

După Sfântul Chiril, jertfa lui Hristos pentru noi se poate numi «prețul» dat de El pentru noi lui Dumnezeu-Tatăl, dar numai intrucît a fost necesară patima și moartea Lui pentru a da feței noastre un chip plăcut în ochii lui Dumnezeu și pentru a realiza în firea asumată de El starea de jertfă din care să iradiază puterea care să contrabalanseze întoarcerea noastră de la Dumnezeu și să creeze în fiecare o stare de jertfă asemănătoare. Desigur această forță coplesitoare asupra păcatului nostru general, instaurată în Sine, are numai sensul că poate întoarce pe fiecare din noi spre Dumnezeu, că ne poate pune pe fiecare în starea de jertfă, dacă voim să acceptăm această stare, că ne dă o putere pe care nu o aveam înainte, nu o puteam avea de la noi înșine. Puterea pusă prin moartea ca jertfă în firea asumată a lui Hristos coplesște puterea contrară din noi. Această putere a fost pusă în firea lui asumată cu «prețul» jertfei, adică al morții pe cruce.

Aducînd jertfa perfectă universală, Hristos e Arhiereul desăvîrșit. E desăvîrșit și prin faptul că această jertfă e în același timp jertfa pro-priei Sale persoane. E ușor să aducă cineva o jertfă străină. Sublimitatea preoției lui Hristos stă în faptul că se aduce pe Sine însuși jertfă. Prin aceasta jertfa Lui n-are nimic pasiv în ea. Fiind identică cu actul pro-ției, fiind o autoaducere, are dinamismul iradiant care poate atrage și pe alții la autoaducere. Subiectivitatea cea mai intensă a jertfei Lui coincide cu cea mai deplină valoare a ei pentru alții. De aceea Arhiereul Hristos nu poate fi schimbat cu altul. El nu poate fi despărțit de unica jertfă adusă de El pentru toți. Prin faptul că, caracterul iubitor, altruist al jertfei Lui, e indisolubil legat de caracterul personal, subiectiv al ei, Arhiereul care aduce jertfa pentru toți, nu poate fi schimbat cu ei, Căci o viață, chiar desăvîrșită, închinată de un preot deosebit de ea, nu mai are spontaneitatea deplină, lipsește ațit preotul cît și jertfa de desăvîrșire. Poate din această despărțire s-a născut pentru jertfă ter-menul de victimă. Pentru jertfa lui Hristos cea pentru noi nu se mai potrivește însă acest termen, o dată ce în acest caz jertfa este și preot. Vom vedea că nici pentru jertfa noastră în Hristos nu se mai potrivește acest nume, căci și noi sintem în același timp jertfă și preoți.

4. Pentru toate motivele arătate jertfa lui Hristos are puterea de a pătrunde pînă la ultima instanță a transcendenței și a sfințeniei, pînă la Tatăl. Dinamismul dăruirii și al sfințeniei desăvîrșite o duce pînă acolo. Dar dinamismul acesta se propagă și în cei ce se unesc cu El. Cu cît se ridică cineva prin jertfă mai sus, cu ațit servește mai mult altora și antrenează mai puternic la jertfă. Pentru aceasta și pentru caracterul comun al jertfei Sale, dinamismul și direcția ei se imprimă tuturor celor ce nu i se opun, îi răpește cu ea pe toți în pornirea ei spre Tatăl. Astfel unirea cu Hristos în jertfă nu e unirea cu un Hristos pasiv, ci cu Hristosul ce e purtat de o mare iubire spre-Tatăl, dar în același timp de o mare iubire față de ceilalți.

Dinamismul acesta vertical și, capabil de propagare al jertfei lui Hristos îl exprimă Sfîntul Chiril prîntro-o bună mireasmă care se îmbibă în toate și din toate se înalță spre Tatăl. «Multă este bună mireasma cortului sfînt și-fără sfîrșit cu adevărat bușul miros al bisericilor și al sfinților din ele. Pentru că din-ele se înalță ca bună mireasmă Emanuel (εὐωδιάζουσι γὰρ τὸν Εὐμανουήλ) și săvîrșesc taina lui Hristos, aducînd lui Dumnezeu jertfa cea nesingeroasă... Așa dar de la început pînă la sfîrșit stăruiește buna mireasmă în biserici, prin mielul Hristos» (Op. cit., cartea XVII, col. 1092 B).

Dacă jertfele particulare aduse înainte de Hristos se ridicau prin preotul slujitor pe un altar obiectiv, comun, deveneau bunuri ale lui Dumnezeu și prin aceasta ale comunității înălțate, susținea și întărea viața comunității religioase, cu ațit mai mult se face aceasta acum în Hristos. Datorită atracției exercitate de spontaneitatea Lui, prin firea asumată a Lui, credincioșii își unifică jertfa lor cu cea a lui Hristos. Animatele aduse jertfă comună și preoții Testamentului Vechi ca preoți ai comunității, nu aveau nici pe departe forța de a polariza, de a atrage pe toți, la o jertfă superioară, cum are Hristos ca jertfă și ca Arhiereu, pute-rea de a atrage pe acest plan comunitar și înalt jertfele particulare.

Jertfa lui Hristos, nedespărțită de arhieria universală a Lui, are puterea de a susține pe toți în drumul lor spre Tatăl.

Aici nu sint cîteva bunuri ale comunității religioase capabile să atragă doar cîteva bunuri particulare, ci o Persoană divină, comună, in-trupată, dinamizată de iubirea lui Dumnezeu față de toți, ce se jertfește spontan. De aceea poate atrage la actul de jertfă spontană pe toți cei ce cred în El, făcîndu-i să se unească cu ea și întregalaltă. Aici toți credincioșii se umplu de simțirea și de pornirea Arhiereului comun, care se jertfește pe Sine însuși pentru toți.

Jertfa lui Hristos ajunge pînă la Tatăl pentru că e purtată de o iubire filială desăvîrșită față de Tatăl; dar cine iubește ațit de mult pe Tatăl, iubește pe toți fiii Tatălui și de aceea iubirea Lui poate umplea pe toți cei ce voiesc, de acest dinamism. Și ca poate să-i umple pentru că e purtată de Cel în care au fost create toate și care caută să le readuce pe toate în Sine și să le ofere în Sine Tatălui, într-o ascultare și autodă-ruire totală. El vrea și poate să fie, ca Dumnezeu Cuvîntul, totul în toate, pentru ca să le ofere în Sine Tatălui; dar pentru aceasta trebuie să le

imprime starea Sa de jertfă. Și de aceea s-a întrerupat ca să nu ceară altora din exterior această stare, în care ei nu se pot transpune, ci ca să o iradieze în ei din Sine. Hristos ca jertfă are puterea de difuzare a mirului, a căruj mireasmă se îmbibă și în noi și se înalță spre Tatăl. «Din fiecare viață a noastră -- spune Sfintul Chiril -- urcă ca un fel de miros spre Dumnezeu, celor moțșești și nepășătorj aducându-le osindă pentru toate greșalcle lor, iar celor ce s-au sliguit bine să vicluiască drepti, aducându-le mărturia curăției» (Op. cit., cartea XIV, col. 912 B). «Dar e propriu vieții noastre, al cărei tip e făina curată de grâu, să fie socotită de Dumnezeu plină de bună mireasmă și de bucurie» (Op. cit., cartea XIV, col. 912 C). Iar buna mireasmă aceasta o primește viața noastră numai prin îmbibarea ei de duhul de jertfă al lui Hristos, ca printr-o tămăie și untdelemn. Buna mireasmă a jertfei lui Hristos are puterea să copleșească răul miros al egoismului nostru. «Căci nu e nici o îndoială că păcatul din noi e un lucru cu adevărat trist și lipsit de buna mireasmă» (Op. cit., cartea XV, col. 972 D). «Dar în Hristos se va muta și ca la veselle și primește bună mireasmă. Și prin El se aduce lui Dumnezeu» (Op. cit., cartea XV, col. 973 A).

III. JERTFA NOASTRA ÎN HRISTOS

Din cele anterioare s-a văzut că prin aducerea jertfei lui Hristos nu s-a rezolvat deplin problema refacerii raporturilor noastre cu Dumnezeu, restabilirea lor pe baze normale.

Jertfa lui Hristos pentru noi s-a adus pentru a ne atrage în starea de jertfă adevătată, pentru a ne ridica din viața de egoism. De aceea, ea trebuie să-și facă efectul pînă la capăt, trebuie să-și vadă împlinită. urmea după care se cere. Jertfa aceasta trebuie să lucreze în continuare. Dar în această lucrare nu mai trebuie să fie singură, ci să fie însoțită de lucrarea credincioșilor provocată și susținută de ea. Slujba lui Hristos ca Arhieru-Mintuitor va fi dusă pînă la capăt de-abia cînd va face să se adauge la jertfa Lui pentru noi jertfele noastre personale, cum se făcea simbolic în Vechiul Testament. «Desigur, zice Sfintul Chiril, dacă nu murea Hristos pentru noi, n-am fi primiți noi spre miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și Tatăl. Dar o dată ce s-a desăvîșit El prin patimi, venim după El îndată noi ca dar sfințit (*ισοποιησὶς ἀνάθημα*) lui Dumnezeu și Tatăl și ne oferim pe noi înșine jertfă cu adevărat duhovnită, nu-și dă jertfa lui Hristos rodul ei pentru care s-a adus. Zădărnim jertfa lui Hristos cea pentru noi. E încă un motiv pentru care starea de jertfă a lui Hristos trebuie să dureze în veac, ca și arhieria Lui : ca să-și dea rodul în viața fiecăruia din noi, provocînd jertfa noastră, mutîndu-ne și cînsolidîndu-ne într-o viață de iubire.

Jertfa pentru toți pe care Fiul lui Dumnezeu a adus-o și care se continuă ca stare de jertfă, trebuie să fie însușită voluntar de credincioși, trebuie asimilată de ei pentru a se elibera din închisoarea egoistă, pen-

tru a se transpune în starea de dăruire, prin iubire, în aceeași stare de jertfă, pentru a face și viața lor să servească tuturor, pentru a se împărțaji de elanul generos al lui Hristos. Viața noastră trebuie să se articuleze în viața lui Hristos, făcîndu-se asemenea celei a lui⁴.

Dacă harul dumnezeiesc, dacă toate energiile și bunurile Sale, ni le imbic Hristos pentru a ni le face proprii, cu atît mai mult ne imbie starea Sa de jertfă pentru a ne-o face proprie, cu cît firea asumată de El nu e concrescută ontologic cu ipostasul Său divin, ci a asumat-o intim cu intenția de a ne asuma prin ea pe toți, de a ne-o restitui tuturor o dată cu plenitudinea darurilor Sale, umplută de ele, înălțată și transfigurată de energiile divine. Hristos nu ne pune la dispoziție energiile îndumnezeitoare în forma divină pură, ci ne pune aceste energii la dispoziție în forma concretă pe care a luat-o lucrarea lor în firea Sa asumată ; cum «căldura soarelui trecînd prin trupul nostru se îmbibă cu vitalitatea lui și face din el un mediu iradiant de căldură solară și vitală în același timp, așa firea asumată a lui Hristos îmbibată și încălzită de energiile divine, devine un izvor iradiant al energiilor divine încărcate de coeficientul uman.

Pentru aceasta însă noi trebuie să ne deschidem acestei lucrări a lui Hristos, Arhierul și jertfa ce durează în veac ; trebuie să ne oferim Lui ca să ne facă și pe noi jertfe asemenea Lui și prin aceasta să intrăm purtați de El la Tatăl. Preoția lui obiectivă, comună cere preoția noastră particulară, iar preoția noastră particulară se cere după preoția Lui obiectivă, comună, pentru a ne ridica pe planul comun-bisericesc.

Trebuie să aducem și noi jertfa noastră, dar nu ne-o putem aduce decît prin El și în El, ridicîndu-ne în planul comun prin El și în El, asimilînd-ne jertfa noastră particulară jertfei Lui comune, adică adevăratei jertfe, predînd-o ca preoți particulari, mai bine-zis predîndu-ne ca preoți și jertfe particulare. Arhierul și jertfa personală, dar de o spontaneitate spontaneitatea Lui de Arhieru și jertfă personală, dar de o spontaneitate pusă în serviciul comun, bisericesc și de pe acest plan, înălțată spre Tatăl. Poate așa trebuie înțeles misterul trupului euharistic al lui Hristos, care se dăruiește tuturor fără să se multiplice ; prin ridicarea noastră în planul comun bisericesc în actul împărțării de El. Hristos, jertfa comună în general, se face propriu fiecărui credincios prin particularizarea Sa multiplă în actul autodăruirii Sale în Sfînta Împărțasanie : iar noi ne împărțajim de El universalizîndu-ne. Dar el, particularizîndu-se, nu încetează de a fi comun, de a ne ridica în acest plan comun. «Se sfărîmă și se imparte Mielul lui Dumnezeu cel ce se sfărîmă și nu se desparte». Iar noi, ridicați pe acest plan al vieții de comunitate, nu încetăm de a fi particulari în același timp. El dă loc diversității în Sine, dar chiar prin aceasta, diversitatea respiră în planul comun și pentru el. De aceea în Hristos, Arhierul și jertfa comună, noi continuăm să trăim ca preoți și

4. «Căci e primită consacarea (*καθάρσις*) și viața noastră nouă și evanghelică e spre miros de bună mireasmă, coplăsmuîndu-se (*συμπλάσσομαι*) într-un mod oarecare cu patimile lui Hristos și însușindu-și imitarea Lui» (Op. cit., cartea XVII, col. 1101 C).

ca jertfe particulare și Hristos dorește această continuă consimțire a noastră. Dar preoția și jertfa noastră particulară, se hrănește, se adapă și respiră în ambianța comunității întemeiată pe jertfa comună a lui Hristos. Hristos se cere după noi cum se cere întregul după diversificarea organică (oul indefinit în începuturile sale), iar noi ne cerem după Hristos, cum se cere fiecare mădular după întregul organic.

Interpretând altarul aurit pentru tămiiere, așezat în Sfânta Sfințelor înaintea scriurii legii, Sfântul Chiril din Alexandria zice: «Altarul închipuiește pe Hristos... iar mai sus Dumnezeu, care primește buna mireasmă fără asemănare a lui Emanuel. Căci n-a săvârșit păcat, nici s-a aflat vicleșug în gura Lui, precum s-a scris (Isaia LII, 9). Dar și noi însine sintem primiți la Tatăl, când se ridică din noi buna mireasmă a mirului Hristos» (Op. cit., cartea X, col. 664 D). Desigur buna mireasmă e a lui Hristos, dar particularizată pentru noi și îmbibându-se de particularismul nostru. Primiți în Hristos cel comun, El totuși ne ține cu Sine într-o relație personală; comunul e persoană și deschis pentru toate persoanele, care se conservă, dar se imprimă de un dinamism comunitar, din jertfa comună a lui Hristos, inspirând și expirând același mir comun. «Toată firea văzută și nevăzută se împărtășește de Hristos, Îngerii și Arhanghelii și cei mai presus de ei și Hieruvimii înșiși nu sint altfel sfinți decât numai prin Hristos în Sfântul Dul. Deci el este altarul și El tămia și Arhiereul, de asemenea, El singele curățirii păcatelor» (Op. cit., cartea IX, col. 625 B). Toate sint articulate în țesătura comună, fără să înceteze de a-și păstra specificul existenței lor în acest context al comunității și în această servire a ei.

Hristos a putut aduce această jertfă comună și inepuizabilă pentru că este și Dumnezeu, pentru că firea Sa asumată este purtată de dinamismul inepuizabil al Logosului, devenit ipostas al ei, spre Tatăl și de dragostea divină spre toate. De aceea simțirea Lui de jertfă este inepuizabilă și e ultimul izvor a toată simțirea de jertfă. «Căci Hristos este — spune Sfântul Chiril — buna-mireasmă și altar de tămiiere, neavind dinafară buna-mireasmă, neciștișind aceasta prin participarea la virtutea și sfințenia evlaviei, ci avind ca Dumnezeu de la Sine și în firea Sa proprie cele în care e vrednică de laudă, și umplind toate de mireasma mai presus de lume și mai presus de creație. Căci e cunoscut ca Cel ce e prin fire și cu adevărat Dumnezeu și are în firea Sa mireasma cunoștinței Tatălui» (Op. cit., cartea X, col. 712 A).

În jertfa lui Hristos ne spălăm ca într-o baie de păcatele noastre, de egoismul nostru, și ne putem oferi Tatălui. «Căci spunând — zice Sfântul Chiril — că cel întinat e necurat până seara, a indicat timpul venirii Domnului. Pentru că prin El și în El ne-am spălat de toate întinăriunile din trecut și ne-am izbăvit de vinile mari și mici cei ce eram ținuți în șrețeli» (Op. cit., cartea XIV, col. 938).

Ideea că jertfa lui Hristos pentru noi trebuie să provoace jertfa noastră în El, e infățșată în Epistola către Evrei prin afirmarea că Hristos a intrat cu jertfa Sa ca Arhiereu în Sfânta Sfințelor cea din cer ca «Înainte-mergător» pentru noi. Căci înainte-mergătorul trebuie urmat de cei al căror

înainte-mergător este, în aceeași calitate în care a intrat El; ca jertfe și ca preoți. Dar când îl urmează ceilalți? După Sfântul Chiril din Alexandria această intrare se face încă în timpul acestei vieți. Încă acum putem intra la Tatăl cu jertfa noastră, și deci ca preoți. Desigur însă că intrarea de acum e nedepășită în raport cu cea de la sfârșitul vieții, de care s-au împărtășit sfinții. Hristos a intrat, zice Sfântul Chiril, ca Arhiereu, înainte-mergător la Tatăl, dar «și noi sintem primiți în Sine la Tatăl când se ridică din noi buna mireasmă a mirului Hristos» (Op. cit., col. 664 B). El n-a intrat deci numai simplu ca Arhiereu pentru noi, pentru a mijloci în locul nostru, ci ca Arhiereu-înainte-mergător, deschizându-ne calea și nouă.

În sensul acesta mai dăm citeva citate: «În Hristos am dobândit apropierea și îndrăzneala spre intrarea în Sfânta Sfințelor, precum ne-a spus înțeleptul Pavel. Căci precum ne-am sculat a am șezut într-o cele cerești în Hristos, tot așa în El am ajuns în fața Tatălui» (Op. cit., cartea X, col. 782 B). Și e vorba de o intrare personală a fiecăruia din cei ce se alipesc de El. Aceasta o spune Sfântul Chiril de multe ori. Așa o dată spune: «În nenumărate moduri ne sfințește pe noi Domnul nostru Iisus Hristos, făcându-ne sfinți și bine-primiți. Căci prin El și în El avem aducerea (προσσυγγίη) și ne facem bineplăcuți lui Dumnezeu și Tatăl. Căci, aflându-ne sub stricăciune, ne sfințim spre cel mai mare folos... Căci în Hristos și nu în lege este desăvârșirea» (Op. cit., cartea XI, col. 736 B). Precum legea a dat în cursul vieții pămîntești ceva, așa se dă «desăvârșirea» în Hristos încă în timpul vieții pămîntești.

Dar dacă intrarea noastră la Tatăl e nu numai «prin Hristos», ci și «în Hristos», intrarea Lui cu noi trebuie să se distingă de intrarea Lui ca înainte-mergător, care e într-un sens fără noi, e numai pentru noi. Ca înainte-mergător ne introduce numai în principiu. Dar ca persoane intrăm după aceea, în El. El intră apoi iarăși cu fiecare din noi, deși, pe de altă parte, e neîncetat la Tatăl. Intrarea ulterioară cu noi depinde și de noi, nu numai de El. Pentru aceasta ni se împărtășește ca jertfă până la sfârșitul lumii. Căci jertfa Sa e veșmintul în care trebuie să ne îmbrăcăm noi ca să putem intra cu El. E mantia roșie a lui Hristos, o mantie a curăției Lui care devine și a noastră.

Încă prin botez credințioșii se asimilează lui Hristos cel jertfit, luînd și purtînd tainic moartea Lui în trupul lor. Hristos în stare de jertfă e în ei, sau ei sint în El, starea lui de jertfă punîndu-i și pe ei în această stare: «Deci e de trebuință ca cei cu adevărat sfinți și curați să poarte înăuntru și în afară în chip curat moartea lui Hristos și să fie îngropați în oarecare mod prin sfîntul botez» (Op. cit., cartea XI, col. 780 A). «În Hristos dobîndim astfel ștergerea păcatelor... Iar curățiți astfel și depărtîndu-ne cît mai mult

5. Mgrs. Cassien, évêque de Cantane, *Jésus le Précurseur* (Hebr. VI, 19—20), în rev. *«Hélotie»*, Atena, 1936, p. 10—25, a precizat această idee exegetic: «Iisus este înainte-mergătorul nostru ca mare preot după rînduiala lui Melchisedec» (p. 107). El n-a intrat numai ca Arhiereu în folosul celor ce trebuie să rămînă afară, ci ca Arhiereu înainte-mergător, ca cel care să fie urmat în calitatea acestor de toți. Dar cînd? Aci episcopul Casian admite și un viitor eșatologic și un prezent. În acest sens, «demnitatea sacerdotăie a credincioșilor este simultan o categorie eșatologică și o realitate prezentă» (p. 121).

de orice rău. vom veni în El la Dumnezeu-Tatăl» (Op. cit., cartea XV, col. 949 D).

Aspectul pozitiv al stării de jertfă a lui Hristos, adică viața curată, plină de iubire, din viața înviată a lui Hristos, ne-o însușim mai mult prin Sfânta Euharistie. «Pentru că Hristos este făptură nouă, după Scripturi (II Cor. V, 17). De aceea îl primim și noi în noi înșine prin sfântul Lui Trup și Sînge, ca preschimbîndu-ne prin El și în El, să lepădăm pe omul cel vechi, care se strică după poftele amăgitoare, potrivit cu ceea ce s-a scris» (Rom. VI, 4; Efes. IV, 22). (Op. cit., cartea XII, col. 795 C).

Vorbînd de succesiunea celor două aspecte ale jertfirii noastre: moartea față de păcat și sfințirea prin Duhul lui Hristos, Sfîntul Chiril spune: «Căci socotesc că cei ce vor primi în ei pe Hristos prin Duhul, trebuie să fie spălați mai întîi de pete și curățiți de păcate, ca să-și întărească sufletul lor strălucitor și nepătat, cum a spus și dumnezeiescul cîntăreț, care a ajuns la bunătatea acestei virtuți: «Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea, cîntă-voi și voi suna din strune» (Ps. LVI, 8).

La o treptată înaintare spre Tatăl e aplicată și imaginea intrării lui Iisus ca Înaintemergător, pentru a ne pregăti și nouă intrarea: la început noi sîntem duși pînă la ușa Sfintei Sfințelori, apoi intrăm în interiorul ei. Încă prin jertfa adusă pentru noi. Hristos nu numai a intrat El însuși în Sfînta Sfințelor, ci a ușurat și urcarea noastră pînă la ușa acesteia. Căci noi ne sîlim, sub puterea învățării Lui, să dobîndim o dreptate și o curăție pregătitoare. Dar înăuntru ne introduce Hristos. (Op. cit., cartea XVI, col. 1056 D).

Cu cît ne unim mai mult cu Hristos întru curăție, cu atît sîntem mai deplin în fața Tatălui. Numai intrucit El e deplin în noi, numai intrucit sîntem plini de El, prezența Lui în fața Tatălui e în același timp prezența noastră.

După aceste considerații generale despre necesitatea jertfei noastre în Hristos, s-ar cădea să privim această jertfă sub cele patru aspecte sub care am privit jertfa dinainte de Hristos și jertfa lui Hristos pentru noi, pentru a dovedi cum ea înseamnă sub toate aceste aspecte desăvîșirea jertfei.

Dar aceasta a devenit suficient de evident din toate considerațiile de pînă acum, intrucit s-a văzut că jertfa noastră în Hristos e jertfa persoanei noastre, care constă în sfințirea noastră, iar aducerea e făcută de noi înșine, dar și de Hristos, Arhierul comun și ca atare se împărtășește și ea de caracterul de jertfă sau de străduința pentru comunitate și ajunge astfel pînă la Tatăl, prin Cel ce intră cu ea în Sfintele Sfințelor cerești.

De aceea ne mai tratînd special această chestiune, trecem la una legată de problema jertfei noastre în Hristos, care e de mare interes în dialogul ecumenic actual:

IV. PREOTIA SLUJITOARE ȘI PREOTIA SUBIECTIVA GENERALĂ

Dacă noi nu ne putem transpune și rămînea în stare de jertfă decît asimilîndu-ne, ajutați de Hristos, benevol stării Sale de jertfă benevolă, sau asimilîndu-ne El, cu consimțirea noastră, stării Sale de jertfă, El trebuie să

rămîna permanent în stare de jertfă și de Arhieru al propriei Sale jertfe, ca să ne imprime impulsul Său de autojertfire spre a fi și noi jertfe și preoți ai jertfelor noastre. Și dacă jertfa Lui e în același timp jertfa comună, cu care trebuie să se asimileze jertfele noastre particulare, El trebuie să rămînă ca Arhierul comun, pentru a ne ridica și pe noi ca jertfe în planul comun.

Noi devenim preoți care aducem ca jertfă viața noastră personală, intrucit sîntem ajutați să devenim aceasta prin puterea ce emană din jertfa și arhieria Lui și intrucit adăugăm jertfa noastră la jertfa Lui, prin impulsul ce emană din ea, și sorbim preoția noastră din preoția Lui. El mereu rămîne Primul Preot, Preotul de căpetenie, Preotul izvor al preoției, Preotul jertfei comune prin excelență, Preotul care prin spontaneitatea absolută a autojertfirii ne comunică și nouă din această spontaneitate preotească spre a ne aduce ca jertfă particulară, pe care o primește lîngă jertfa Sa comună, unificînd-o cu ea. El mereu rămîne Primul pentru toți, mereu este izvorul comun, centrul de influx și de atracție polarizatoare, avînd ca efect jertfa și preoția noastră derivată și particulară.

În El jertfa noastră devine obiectivă, bisericească, dar în același timp se umple de intensă subiectivitate a Lui, care ne ajută să fim preoți ai jertfei noastre, pe lîngă faptul că ne predăm viața noastră ca jertfă Lui, Arhierului comun, obiectiv, bisericesc. Prin el se desăvîșește subiectivitatea noastră și această desăvîșire coincide cu ridicarea jertfei noastre în planul obiectiv al comunității bisericești. Subiectivitatea și obiectivitatea bisericească a jertfei noastre, preoția noastră și Arhieria lui Hristos, nu se exclud ci sînt complementare.

Episcopul Casian a remarcat pe drept cuvînt, că în viața viitoare împreună slujirea noastră ca preoți cu Hristos va fi desăvîșită, cîtă vreme aici ea e numai o arvună. Noi încă nu sîntem total lîngă El, în sanctuarul ceresc, ci sîntem încă în parte aici, în trupul pămîntesc. Aceasta înseamnă că atunci ne vom atasa nemijlocit jertfa noastră jertfei Lui, preoția noastră preoției Lui. Mai bine zis vom preda direct ca preoți jertfa gîndirii și a simțirii noastre devotate Arhierului cel mare (Apoc. XX, 6). «Și slujitorii Lui îi vor sluji (ἀρέσων) Lui și vor vedea fața Lui» (Apoc. XXII, 3).

Dar pînă sîntem în trup cele spirituale ni se fac accesibile prin simboale materiale. Iristos, Arhierul, deosebit de noi, care aduce jertfa comună și stimulează și primește jertfa noastră ca s-o ataseze jertfei Lui, trebuie să ni se infățișeze printr-o persoană văzută, deosebită de noi, prin care oferă jertfa Lui în continuare în fața noastră, jertfă care de asemenea e imbrăcată în simboale. Noi vedem prin aceste simboale ceea ce se petrece invizibil și comunicăm cu invizibilul prin aceste simboale vizibile.

De aceea Hristos, manifestînd în planul invizibil exercitarea preoției Lui comune, ne face vizibilă și comunicabilă acțiunea aceasta prin lucrările sfinte ale preoților slujitori, precum latură subiectivă a preoției Sale o simțim în preoția noastră subiectivă. În acțiunea sacramentală a preotului

6. Arhimandritul Alexis (van der Mensbrugghe) (Du Sacerdoce du Christ, des Stages, et de la part des Saints dans ce Sacerdoce, în «Messenger de l'Exarchat du Patriarcat Russe en Europe Occidentale», Paris, nr. 33-34, Janv.-Juille, 1960), vor-

slujitor ni se face sesizabilă acțiunea invizibilă prin care Hristos își oferă în continuare în mod real jertfa Sa.

În Euharistie ne împărtășim real de El, prin chipurile pîinii și vinului, prefăcute substanțial de puterea coplesitoare a Duhului din trupul și singele Domnului, în însuși trupul și singele Lui. Prescusa ofertă de credincioși și devenită un bun al comunității, ne închipuiește pe noi în comun și devine jertfa comună, reală, ofertă de Arhiereul comun, Hristos, prin preotul comun. Lîngă ea se adună părțile (miridele) particulare ale credincioșilor, închipuind persoanele lor, nu pentru a se prefăce și ele (căci în trupul lui Hristos nu se prefac, pentru că persoana credinciosului nu-și pierde identitatea în Hristos, iar în persoanele credincioșilor nu se prefac ca să ajungă acestea în atingere cu trupul Domnului, pentru că înseși persoanele lor sînt de față pentru aceasta), ci pentru a se exprima prin ele participarea persoanelor la starea de jertfă a lui Hristos și prin aceasta transpunerea lor înseși în starea de jertfă și sfințire a lor.

Oferirea jertfei comune de către Arhiereul Hristos pe planul invizibil se face vizibilă în oferirea făcută de credincioși în comun, prin preot. Preotul reprezintă vizibil și pe Hristos care aduce jertfa comună Tatălui, dar și comunitatea care de asemenea o aduce și care arată prin aceasta că recunoaște jertfa adusă de Hristos ca a Sa, că se vrea adusă jertfă, că-și însușește actul de jertfă a Lui în favoarea comunității, sau că vrea să se asimileze cu ea atât în sensul de jertfă pentru comunitate, cât și în spontaneitatea autojertfirii. În actual acesta, vizibil liturgic, Hristos în voința de a-și atașa în actual jertfirii comunitatea, se întâlnește cu voința acesteia, exprimată prin preot, dar și prin fiecare din cei de față care consimt cu preotul. «Ci Hristos, spune Sfîntul Chiril, se va aduce de noi și pentru noi, fiind jertfit (*λεγουσθήμενος*) tainic în corturile sfinte. Și el este darul nostru prim și mai presus de toate. Căci s-a adus pe Sine jertfă lui Dumnezeu și Tatăl, și nu pentru Sine, după învățătura cea neștirbită, ci pentru noi cei de sub jugul și vina păcatului. Iar după asemănarea cu El și noi sîntem ofrande sfințite, ca unii ce am murit păcatului, intrucît a fost omorît păcatul în noi și trăim în Dumnezeu viața cea întru sfințenie și cuvioșie» (Op. cit., cartea X, col. 708 D).

Prin preot, în Euharistie se face vizibilă și comunicabilă prin simboale jertfa lui Hristos, ofertă pentru noi toți în continuare de Hristos însuși și se oferă jertfa noastră în Hristos, primită și oferită invizibil de același Hristos, oferind în același timp și noi ca preoți participării jertfele noastre personale. Sînt jertfe cerute și oferite de Hristos prin același preot slujitor: în unire cu jertfa lui Hristos, de a cărei bună mireasmă se umplu, mai bine-zis ne umplem noi înșine, căci pe noi ne aducem și ne aduce Hristos prin preotul slujitor. Preotul e simbolul vizibil și viu al lui Hristos, care «ridică

bind despre preoția lui Hristos, care e strîns legată de jertfa Sa, zice: «Căci preoția lui Hristos nu e un eveniment miraculos, momentan și izolat, un fulger într-o noapte care îl precede și îl urmează, cum ar voi-o barthianismul. Ea este un act îndelung pregătît de la începutul lumii, prefigurat de patriarhi, prevestit de prooroci, realizat în stagiile: timpul «zilelor în trup», explicat după viața Sa muritoare de Apostoli: completat încă și azi în ultimul său stagiu eșhatologic».

ipăcă:ele noastre și prin care sîntem primiți cînd aducem darurile noastre în Duh lui Dumnezeu și Tatăl» (Op. cit., cartea XI, col. 748 D). «Căci Emanuel s-a numit, după Scripturi, mijlocitorul între Dumnezeu și noi, apostolul și arhiereul mărturisirii noastre» (I Tim. II, 5; Evr. III, 1), (Op. cit., cartea XIII, col. 881 C). În Liturghie, iubirea de oameni a lui Hristos cere și așchire iubirea noastră.

Dar prin preot nu numai se aduce Hristos jertfă și ne aducem și noi jertfă în Hristos, ci ne și împărtășim de jertfa lui Hristos. Căci dacă jertfa noastră, respectiv persoana noastră în stare de jertfă, e ridicată de preot, ca organ vizibil al lui Hristos, la nivelul de jertfă în Hristos și prin aceasta pe planul obiectiv al comunității bisericești, fiind scoși din subiectivitatea nesigură — contrară prin definiție ideii de jertfă — prin împărtășirea noastră de jertfa lui Hristos se instalează Hristos și prin această duhul jertfei lui pentru comunitate în ființa noastră. Dar aceasta nu s-ar putea face fără un ofician care reprezintă în mod nesubiectiv pe Hristos cel comun, obiectiv-bisericesc. Precum murim nouă înșine, sau ne ridicăm la viața de sfințenie, sau de iubire jertfelnică pentru Dumnezeu și comunitate, prin jertfele ce le aducem noi prin preot, așa e coplesit egoismul nostru subiectiv prin pătrunderea noastră de jertfa comună a lui Hristos prin mijlocirea preotului, care ca ofician obiectiv al comunității reprezintă pe Hristos. Acest lucru se poate spune, mutatis mutandis, și de celelalte taine pe care le primim prin preoți.

Mai exact, înțil ne împărtășim de Hristos ca jertfă și apoi sîntem în stare să ne aducem și noi înșine ca jertfe, chiar dacă între aceste acte nu e o distanță temporală, ci numai o diferență ca de la cauză la efect. Și amîndouă ni se fac posibile prin Hristos în mod invizibil și prin preotul slujitor în mod vizibil. «Căci toate darurile deosebite le dobîndim în El și prin El» (Op. cit., cartea XI, col. 761 A), corespunderă cu faptul că «în Hristos e aducerea de ofrande și toată apropierea noastră de Dumnezeu» (Op. cit., cartea IX, col. 595 A). Dar Hristos ca mijlocitor unic al darurilor dumnezeiești spre noi și al ofrandelor noastre spre Dumnezeu, e simbolizat prin preot.

Și în toate cele ce ni se dau ni se comunică starea de curăție și de iubire a lui Hristos. Și așa sîntem înfățișați de Hristos însuși, sfințiți din sfințenia Lui, o dată cu Sine Tatălui. «Prin împărtășire și prin imitare, se cugetă și zidirea că e tot ce e și Hristos. Și Hristos: este cu sfinții... Pentru că El duce în fața Tatălui cele ale noastre, pururea fiind viu ca să mijlocească pentru noi» (Op. cit., cartea XI, col. 741 D). Cei ce cred, «se află în inima și în amintirea lui Hristos», a Arhiereului comun (Op. cit., cartea XI, col. 741 B).

Ca să precizăm mai bine relația preoției generale de caracter subiectiv cu preoția slujitoare, trebuie să menționăm că cel ce aduce jertfa sa particulară prin preotul comunității, deși aduce în mod principal persoana sa, aduce și lucrurile pe care le posedă, ceea ce se simbolizează de obicei prin diferite daruri. Pe de altă parte, dat fiind, cum am mai spus, că prin ele se manifestă el însuși, că ele sînt o exteriorizare a lui, prin ele se aduce pe sine însuși (de pildă prin prescuri). Și se poate spune

că prin cele aduse nu simbolizează numai oferirea persoanei sale și a lucrurilor ce le posedă lui Dumnezeu, ci renunță la relația sa egoistă cu toate lucrurile, manifestând voința de a le socoti ale lui Dumnezeu și ca aflare bunări spre folosirea în iubire și credință de către întreaga comunitate umană.

În acest sens, fiecare credincios e preot al creației, avînd misiunea să o aducă lui Dumnezeu și prin ea, sau împreună cu ea, pe sine însuși. El trebuie să dea glas și împlinire aspirației creației de a face manifestată apartenența ei la Dumnezeu, de a fi sfințită, curățită și înțeleasă. După această înaltă rațiune a ei, de a fi pusă în slujba lui Dumnezeu, de a fi ridicată dintr-un uz care o terfelește și o face motiv de ură între oameni, la treapta de mijloc al iubirii și comunității între oameni. Totuși credinciosul particular manifestă prin aceasta numai atitudinea sa singulară în raport cu natura. Și creația trebuie pusă de întreaga comunitate bisericască în această nouă lumină. Voința aceasta a întregii comunități se proclamă prin preotul slujitor, comun.

Dar nu numai lucrurile și animalele le aduce fiecare credincios lui Dumnezeu, ci și pe semenii săi. Totuși jertfa comună o oferă lui Dumnezeu numai preotul comun și de aceea numai el atașează la această jertfă comună jertfele și rugăciunile celorlalți credincioși. Credinciosul particular ridică rugăciunile sale pentru alți frați ai săi și pentru toți credincioșii, din subiectivitatea sa, în planul unui act al comunității, numai prin preotul slujitor; prin preotul comunității. De aceea credinciosul singular poate să atragă asupra acelor de la Dumnezeu numai atât cit poate atrage o persoană singulară, pe cînd prin preotul comunității, prin preotul Bisericii se dobîndesc de la Dumnezeu toate darurile pe care le poate obține rugăciunea întregii comunități și jertfa comună a lui Hristos și a tuturor adusă de preot.

Preoția subiectivă și în același timp comună a lui Hristos, se bifurcă iradiind în planul nostru în două: în preoția subiectivă a tuturor credincioșilor și în preoția slujitoare. Hristos, aducîndu-se pe Sine jertfă, aduce chiar prin această în același timp jertfa comună, jertfa pentru toți. Preotul subiectiv și Arhiereul comun sînt în persoana lui Hristos unul și același. Credinciosul singular, aducîndu-se, nu poate aduce jertfa comună, pentru toți. El rămîne numai preot subiectiv. E necesar un slujitor-anume pentru a aduce jertfa comună deosebită de persoana particulară, care să exercite preoția obiectivă, preoția slujitoare, preoția pentru comunitate. Dar pentru aceasta îi trebuie imputernicirea de la Hristos, pe care îl reprezintă, și consimțirea de la comunitate pentru care și de către care se aduce Hristos ca jertfă. Credinciosul particular reflectă aspectul subiectiv al preoției lui Hristos, aducînd persoana sa, dar intrucît aceasta nu e jertfa comună, cum e persoana lui Hristos, aspectul acesta al preoției comune a lui Hristos îl reflectă preotul slujitor, comun. Aceste două preoții se întregesc, împlinind împreună pe plan bisericesc integritatea preoției lui Hristos. Nici una nu e întreagă fără cealaltă. Credin-

7. Bishop Athanagora, *Priesterhood as a Sacrament*, in «The Greek Orthodox Theological Review», vol. III, nr. 2, 1957, p. 168.

cioși nu pot lăsa numai în seama preotului slujitor grija rugăciunilor și a jertfelor pentru ei, nici nu trebuie să considere că se pot dispensa de preotul slujitor. Pe de altă parte lucrările lor nu trebuie să decurgă paralel. Ci credincioșii trebuie să se roage împreună cu preotul care se roagă pentru ei, să se aducă jertfă prin preotul care o atașează la jertfa lui Hristos și să-și alimenteze puterea de jertfă din jertfa lui Hristos adusă de preot.

Perpetuarea preoției slujitoare în Biserică este expresia perpetuării lui Hristos în starea de jertfă și în lucrarea de Arhiereu la dispoziția credincioșilor. Hristos nu se poate pune la dispoziția noastră în această calitate fără să se folosească pentru aceasta de anumite organe din Biserică, prin care jertfa Sa pentru comunitate e făcută accesibilă tuturor și jertfele și rugăciunile tuturor sînt atașate jertfei Lui și ridicate pe acest plan general al comunității. Indiferent cum se desemnează aceste organe, Hristos le primește ca simboale ale Sale, se unește simbolic cu ele ca Arhiereu și actele Sale de consacrare le identifică cu actele lor de consacrare.

Dacă Fiul lui Dumnezeu, ținînd seama de starea noastră trupească, a acceptat chenoza intrupării și a arhieriei vizibile în timpul vieții Sale pămîntești, de ce n-ar accepta și acum, după intrarea în sanctorul cereesc, să-și facă lucrătoare arhieria Sa între noi — ca dovadă a apropierii Sale de starea noastră de acum — în forma sensibilă accesibilă nouă? Preoția nu poate avea decît chip uman și nu poate fi decît o servire pentru credincioși în formă accesibilă lor, iar Hristos a arătat că nu dispunește acest chip și această servire.

Hristos ca Arhiereu pentru noi e și în fața Tatălui, mijlocind pentru noi, dar e și cu noi, rugîndu-se cu noi și aducîndu-ne ca jertfe în Sine pentru a ne duce cu Sine în fața Tatălui. Prezența lingă noi ne e asigurată prin preot Sfințit Chiril vede această prezență a lui Iisus lingă Tatăl și lingă noi preînchipuită în legea veche prin Moise care urcă pe Sinai și prin Aaron care rămîne cu poporul la poalele muntelui: «Fîndcă a rămas cu noi Fiul, deși e Dumnezeu prin fire și Domnul tuturor, prin aceasta arată că nu disprețuiește măsura noastră» (*Glafire*, P. G. LXIX, col. 464).

Această umplere a arhieriei și a preoțiilor de arhieria și preoția lui Hristos, a binevoit să o facă cunoscută celorlalți credincioși într-o formă sensibilă la început prin trimiterea Sfințitului Duh peste Apostoli, iar apoi tot vizibil prin actul de hirotonie, care arată transmiterea aceleiași imputerniciri a lui Hristos organelor succesive. Aceasta e succesivitatea apostolică.

Așa cum în Vechiul Testament Dumnezeu ia din duhul lui Moise și sădește în ceilalți, așa și în Noul Testament Duhul lui Hristos se dă

8. Sf. Chiril din Alexandria, *Glafyra*, P. G. LXIX, col. 106: «Căci e necesar să știm că nici de Fiul însuși, de Cuvîntul lui Dumnezeu, nu s-ar spune că e preot (ἐπισκοπος) și că e în rîndială de slujire (ἐν τάξει λειτουργικῆ), dacă nu s-ar cugeta că s-a făcut ca noi și, precum a fost numit apostol pentru noi, așa și preot. Căci chipului de rob i se cuvîntă cele de rob. Și aceasta este chenoza».

ci, cum scrie dumnezeiescul Pavel, răpindu-și loru-și cinstea și aducînd în tot locul» (Op. cit., cartea XII, col. 1086 D).

Despre amîndouă preoțiile vorbește Sfîntul Chiril în următorul pasaj: «Arătîndu-se în lumea aceeași cortul sfînt și adevărat, adică Biserica, Hristos strălucind în ea în multe feluri, se aduce de noi (preoția generală) și pentru noi (preoția slujitoare) ca ofrandă sfințită lui Dumnezeu și Tatăl, preț de răscumpărare și schimb pentru viața tuturor, ca unul ce e de un preț egal cu toți. Căci după ce Unul-Născut s-a făcut ca unul din noi, s-a adus pe Sine însuși lui Dumnezeu și Tatăl, ca frunte și pîrgă a firii noastre, care împraștie buna mireasmă întru sfințenia care e în El în chip firesc și ființial, dar care e și primită din pricina firii asumate. Fiind unul și același, a fost închipuit în multe feluri, prin aducerea de daruri ale căpeteniilor, dar și acum Hristos e adus jertfă (εὐθυεῖται) prin căpeteniile ce se succed, fiind înțeles în multe feluri și cînsit prin diferite numiri. Iar aducerea de daruri în fiecare zi închipuiește săvîrșirea neînteruptă și fără sfîrșit a jertfei lui Hristos în toată ziua și aducerea de daruri de către cei îndreptățiți în credință. Căci nu vor lipsi închinătorii și nu va înceta aducerea de daruri» (Op. cit., cartea X, col. 707 BC).

Dar toată opera *Inchînare în duh și adevăr* a Sfîntului Chiril din Alexandria vorbește mai ales de jertfa și de acțiunea de jertfire a creștinilor în Hristos. Chiar preoții din Vechiul Testament, sînt tipurile membrilor Bisericii, după el. Cărtile XI—XII, intitulate «Despre Preoție», nu sînt decît aplicarea la creștini a tot ce se spune în Testamentul Vechi despre preoția legii. Vorbind de sfințirea preoților din Vechiul Testament, Sfîntul Chiril spune: «În același fel se sfințeau preoții, care erau spălați în apă și unși cu undelemn, apoi, astfel unși, erau îmbrăcați cu îmbrăcăminte sfințită și li se sfințeau minile pentru a-i arăta și a-i face destoinici să aducă jertfele în chip curat și neprîhănit. Așa am fost spălați și noi mai înainte și am fost împodobiți cu harul de sus și am fost unși spre desăvîrșirea cea duhovnicească, pentru ca, îndrăznind, să aducem, cu mîini curate și atotnevinovate, daruri lui Dumnezeu, se înțelege duhovnicești» (Op. cit., cartea XI, col. 754 D). Iar vorbind de jertfirea unui vițel pentru preoți și leviți din Legea veche, Sfîntul Chiril zice: «Și se jungheie pentru cortul sfînt și pentru cei ce și-au pus minile peste el. Iar aceștia sînt leviți și preoți. Căci a murit (Hristos) pentru Biserica și pentru cei sfințiți prin credință» (Op. cit., cartea XI, col. 756 D). Explicînd ungerea lui Aaron și a preoților din Testamentul Vechi cu singele berbecului la mină, ureche, piciorul drept, Sfîntul Chiril spune: «Căci toate darurile deosebite le cîștigăm în El și prin El. De aceea a fost sfințită și mina care înfățișează lucrarea făptuitoare, și piciorul, simbolul umblării drepte. Căci noi trebuie să ne împodobim cu fapte bune și să mergem pe cărarea care duce la toate cele plăcute lui Dumnezeu» (Op. cit., cartea XI, col. 761 A).

În mod special preoția din Vechiul Testament o vede Sfîntul Chiril ca chip al creștinilor ce se feresc de păcate. «Și cele jungheiate pentru păcate sînt îngăduite spre mîncare numai slujitorilor (τοῖς ἑργοῦσιν).

din unii altora, ca să se arate că «prin unul și același Duh i-a sfințit Dumnezeu pe sfinți dinaintea noastră și pe noi înșine... Căci unul fiind, nu trebuie înțeles divizat în cei mulți, ci este neîmpărțit în distribuirea harismelor și e desăvîrșit unul în toți» (Glaire..., col. 464). Ce divizare nu s-ar produce în lumca creștină, dacă fiecare ar apărea cu pretenția că are Duhul nemijlocit de la Dumnezeu.

Iar întrucît prin ei Hristos nu-și pune la dispoziția noastră prin mijloace sensibile, numai harul stării Sale de jertfă, ci și cuvîntul Său de învățătură, arhiercii și preoții slujitori ai lui Hristos se aleg dintre aceia care s-au pregătut pentru a fi organe ale învățăturii neschimbate a Lui. Această învățătură e și ea bunul comun, general, care exprimă pe Hristos și calea pe care ne putem face asemenea Lui, care descrie starea Lui, ridicată la treapta de model, deci puterea prin care credincioșii sînt ajutați să iasă din diversitatea egoistă și să se transpună în starea jertfei genețoase.

Cei dintîi alicși spre a fi organe ale Arhieriei lui Hristos, organe de transmitere a harului și a cuvîntului lui Hristos, au fost ucenicii Lui. «Căci arhieriei și căpeteniei tuturor, lui Hristos, i-au fost împreună lucrători în chip spiritual dumnezeieștii ucenici, adăugîndu-se Celui ce toate le poate împlini, nu ca unuia slab în putere, ci ca unui ce au fost chemați și bine aleși ca să-L slujească și au cîștigat de la El putere pentru toate» (Sfîntul Chiril. *Inchînare în duh și în adevăr*, cartea XI, col. 729 A).

Harul arhieresc al Apostolilor trece apoi la arhieriei de după ei și prin aceștia la preoți. Numai prin aceștia se aduce jertfa lui Hristos. «Cu toate că era plină țara iudeilor de mii de cetăți și sate, Dumnezeu a poruncit să se plinească cele sfințe (τὰ ἁγιά) și legea cu privire la Paști numai în sfința cetate, litera legii închipuînd, socotesc, prin aceasta că nu e îngăduit și nu se permite cuiva să împlinească taina lui Hristos în orice mod ar vrea, adică în orice loc. Căci singurul loc cuvenit ei și cu adevărat potrivit este sfința cetate, adică Biserica în care este și preotul legiuit. Și prin mîini sfințite se săvîrșesc cele sfințe și se aduce tîmăie lui Dumnezeu Celui ce ține toate, și jertfă curată, după cuvîntul proorocului Maleahi (1, 11). Așadar ereticii care strîmbă cele drepte, disprețuiesc legea cu privire la aceasta, căci jertfec mîielul nu în sfința cetate, nici prin mîinile celor aleși de Duhul pentru sfința slujbă (εἰς ἑργοῦσιν),

9. Arhim. Alexis (van der Menschbrughe), art. cit., p. 12—13: «Dacă preoția lui Hristos, după Scriptura însăși, nu e limitată numai la Vinerea-Mare, ci se prelungește dincolo de «zilele Sale în trup» (Evr. VII, 5), este tot așa de adevărat că ea se întinde asupra întregii vieți a lui Hristos... Dar am dori, de asemenea, să relevăm un alt aspect al acestor taine (ale vieții lui Iisus). Pe lângă sensul lor sacerdotal, ele mai cer să se observe cum Hristos găsește în fiecare din ele ocazia să asocîeze întîm sfințele personajelor la ceea ce face El; își adaugă o colaborare umană. Constatînd aceasta, noi ne găsim înaintea unei probleme teologice: autonomia, aparentă și ea, a unității absolute și radicale a preoției lui Hristos, de o parte; participarea, nu mai puțin incontestabilă, a Sfinților la această preoție, de altă parte. În Apocalipsă se vorbește de preoția lor în cer (V. 10). Dar această colaborare sacerdotală începe încă din viața de aici de jos.

Căci nu se cuvîne sufletelor lipsite de sfințenie să se împărtășească de Sfîntul Trup al lui Hristos, ci celor aleși și curați, cărora li se spune: «Iar voi sinteți neam ales, preoțime împărtășească, neam sfinț» (I Petru II, 9). (Op. cit., cartea XIII, col. 863 C).

Totuși Sfîntul Chiril evită în general să folosească pentru credincioși însăși numirea de preoți, rezervînd-o aceasta pentru preoții slujitorii.

IV. ASPECTUL ECLEZIOLOGIC AL JERTFEI ȘI AL PREOTIEI ȘI ASPECTUL SACERDOTAL AL BISERICII

1. Sfîntul Chiril din Alexandria subliniază de multe ori că jertfa nu se poate aduce decît în Biserică, fie că e vorba de jertfa lui Hristos, fie de a noastră. Sensul acestei idei stă înțeles în faptul că jertfa lui Hristos, fiind jertfa comună și intenționînd atragerea tuturor credincioșilor în starea lor de jertfă, produce și susține prin însuși acest fapt Biserica. În al doilea rînd, jertfele noastre trebuind să se încadreze în jertfa comună a lui Hristos, însemnînd o săltare din viața de egoism, contribuie și ele la realizarea și menținerea Bisericii, care nu e decît comunitatea sfințită prin și în jertfa lui Hristos, comunitatea însușefită de iubirea jertfelnică.

Dacă Hristos e jertfa primă, fundamentală, pe care se adaugă jertfele noastre, atunci El e, pe de o parte, jertfă, pe de alta, altar de jertfă pentru jertfele noastre. Ne zidim pe El, și în jurul Lui ca Biserică, devenim împreună cu El un singur altar; sau o singură Biserică, din care se înalță buna mireasmă a credinței și a viețuirii noastre curate și iubitoare în Hristos. Dacă Biserica are două caracteristici: să stea în relație de slujire cu Dumnezeu, adică să fie sfințită, și să constituie o comunitate iubitoare, prin jertfa noastră adusă în Hristos sînt împlinite amîndouă aceste însușiri: «Apostolii, zice Sfîntul Chiril, sînt pietre pe piatra Hristos. Dar și noi ne ridicăm ca pietre vii într-o casă duhovnicească, Biserica sfințită, locuința lui Dumnezeu în Duh. Dar nu mai puțin sîntem și un jertfelnic, adunați într-o unitate duhovnicească, iradiînd ca o bună mireasmă credința în Hristos, aducînd prin El lui Dumnezeu și Tatăl ca o tîmîte binemiroșițoare ofrandele virtuților... Căci cei ce iradiază pe Hristos ca pe o bună mireasmă, își însușesc cu totul sfințirea cugetării lor» (Gîdjire..., col. 668) 10.

E adevărat că Sfîntul Chiril spune că și «fiecare dintre credincioși este casă și templu al lui Dumnezeu, avînd sălășluit în sine pe Hristos» (*Inchinare în duh și adevăr*, cartea X, col. 656 C) 11. Dar dacă după chipul Bisericii ca locas, fiecare credincios are o Sfînta Sfîntelor, în care — cum spune Marcu Ascetul-Hristos ca Arhiereu primește jertfele de gin-

10. Vezi și Origen, *Oniția IX la Ieșire*, P.G., XII, col. 363: «Iubetur ergo univ ersus populus, unusquisque pro viribus conferens, facere tabernaculum, ut quodammodo omnes simul unum sint tabernaculum...».

11. Origen, *op. cit.*, col. 366: «Potest autem et unus quisque nostrum et semet ipsum constituere tabernaculum Deo».

duri curate ale credinciosului 12, de ce n-ar avea și comunitatea ca Biserică o Sfîntă a Sfîntelor, în care să se afle Hristos, oferînd jertfa Sa neînceput Tatălui și primînd jertfa comunității și a fiecăruia ridicată în planul cel mai înalt și mai intim al comunității, unde e Dumnezeu însuși? Teina n-a fost pusă de Sfinții Părinți decît doar în sensul general că Hristos este capul Bisericii, adică al comunității, văzută ca trup. Dar aceasta înseamnă că există o unitate organică interioară între credincioși și în vițful, sau în cel mai intim interior al ei, iradiînd în toată comunitatea, este Hristos. Credinciosul singular, ajungînd și el cu jertfa sa în cel mai intim interior al său și depășînd egoismul exterior, întîlnește intimitatea vieții de comunitate, sau invers, străbătînd prin iubire la înălțimile vieții de comunitate, se află pe sine însuși în ceea ce este el mai intim și mai autentic. În felul acesta se rezolvă păruta contradicție dintre autenticitatea intimității și viața de comunitate, între biserica intimă și Biserica comunitară. Numai egoistul se află în contradicție și cu intimitatea proprie și cu comunitatea. Viața «bisericească» este propriu-zis o viață de intimitate comunitară și proprie.

În acea intimitate, care e cea mai proprie ambianță de iubire, însă adeseori pentru noi mai mult virtuală, se oferă Hristos neîncetat Tatălui pentru noi și acolo ne atrage pe fiecare și pe toți, ajutîndu-ne să ne depășim dispersarea și viajmășia egoistă de suprafață. Cine nu experimentază în comuniunea cu celălalt o unitate intimă care-i umple de fericire pe amîndoi? De natura aceasta trebuie să fie unitatea interioară a celor ce cred cu tărie și fructifică în iubire credința lor comună.

Aducîndu-se deci Hristos ca Arhiereu și aducîndu-L și noi prin preotul slujitor ca jertfă, și în același timp aducîndu-ne El și aducîndu-ne și noi, tot prin preot, jertfă, ne zidim ca Biserică pe piatra fundamentală a jertfei Lui. De asemenea ne zidim în preoție sfințită, căci nu sîntem jertfe pasive, ci ca și Hristos, jertfe active, jertfe vii (fiind mai activi, mai vii decît în starea de păcat, Rom. VI), spontane, subiecte și ofrande în același timp, deși nu excludem pe preotul comun, ci ne ridicăm în planul obiectiv al comunității prin el, adică ne zidim în Biserică obiectivă, comunitară, așa cum Hristos ni se face accesibil prin preot în această ambianță de comunitate. În preot Hristos coboară, sau iese în întîmplarea noastră, în planul comunității, iar noi urcăm spre El, ieșînd în același plan al comunității, într-o comunitate nelipsită de intimitatea proprie și de intimitatea comuniunii. Biserica este Hristos ca jertfă și ca Arhiereu (ca subiect al jertfei) împreună cu noi ca jertfe și ca preoți (ca subiecte ale jertfei), ridicați în această stare de El, realizînd și El și noi, sau împreună, comunitatea prin preotul vizibil, comun, care, departe de a anula subiectivitatea și jertfa noastră, o potențează și o duce pînă la împlinirea ei prin realizarea comunității.

Preotul comun, vizibil, și în măsură mai generală episcopul, este simbolul și condiția comunității, a Bisericii, punctul în care se întîlnesc

12. În legătură cu aceasta stă și considerarea trupului Domnului, deci și a fîecărtia din noi, ca o catapeteasmă, prin care se intră în Sfînta Sfîntelor (Evr. X, 20; Sf. Chiril, *închitare în duh și adevăr*, cartea X, col. 661 A).

Hristos ca Arhieru și credincioșii ca preoți subiectivi, de unde se propăgă forța unității lor, a duhului de comunitate. Subiectivitatea lui larg cuprinzătoare trebuie să se resimtă de spontaneitatea arhieriei lui Hristos și de spontaneitatea preoției subiective a tuturor credincioșilor.

Dacă jertfa trebuie să-și ia puterea din jertfa lui Hristos și trebuie să se unească cu ea, iar Hristos e altarul și Arhieru pentru celelalte jertfe, adică al Bisericii în continuă devenire, atunci ea nu se poate aduce decât în Biserică, contribuind la edificiul ei. Precum numai în cortul sfânt se ofereau jertfele, așa «taina lui Hristos trebuie să se săvârșească în biserică ca în niște corturi... Deci calcă porunca lui Dumnezeu ereficii cci de alt cuget, zidindu-și lor în afară de cortul cu adăvrat sfânt, alt cort, și jertfind mielul atarâ și ducindu-l deaparte de casa cea una și împărțind pe cel neîmpărțit... E o greșeală și o vină a unui suflet lipsit de orice evlavie să îndrăznească a jertfi în orice loc și să nu îndeplinească în casa lui Dumnezeu taina lui Hristos» (Op. cit., cartea X, col. 690 CD). Dacă jertfa e pentru comunitate, ea trebuie adusă în comunitate. Dacă Hristos e jertfă pentru toți cei ce cred în El, pentru întreaga comunitate, în comunitatea aceasta trebuie să se ofere în continuare, pentru ca înveca comunitate să se împărtășească de El. Jertfa comună a lui Hristos, nu poate să fie împărțită. În această adunare, în atmosfera jertfei comune a lui Hristos, stă Biserică. «Căci Biserica se odihnește în Hristos și El ne poartă pe noi», se înțelege în starea de jertfă (Op. cit., cartea X, col. 721 D). Iar preoții sînt articulațiile văzute ale comunității și ale ei cu Hristos. De aceea, Sfîntul Chiril spune: «La seama deci să nu pășești pe levit tot timpul cit trăiești pe pămînt. Căci nu te poți apropia de Dumnezeu și jertfa nu e primită fără levit. Pentru că ei mijlocește între Dumnezeu și noi, imitînd pe Mîntuitorul, adică pe Hristos. Iar cînd Legea spune că nu trebuie să se săvîrșească jertfele (v. leg.) în afară de cortul sfînt, arată clar că una este Biserica și una taina lui Hristos și că nu e legiuată, ba chiar e respinsă și nu poate plăcea lui Dumnezeu jertfa ce nu se săvîrșește în Biserică» (Op. cit., cartea XII, col. 830 D).

2. Dacă prin jertfa și arhieria lui Hristos și prin jertfa și preoția specială și cea generală a tuturor credincioșilor se constituie Biserica, urmează că Biserica e o comunitate de jertfă, adică de iubire neînrupată în Hristos¹³. Iar prin aceasta e și o comunitate sacerdotală, un neam sfînt, preoțesc (I Petru II, 9). Aspectul sacrificial și sacerdotal

13. Studiul: *Ministère du Christ accompli par son Eglise toute entière et ses ministres*, în rev. «Verbum Caro», vol. XVIII, nr. 69 (redactată de Communauté de Taizé, France), Neuchâtel, 1964, p. 26, confirmă justele vederi ale Sf. Chiril din Alexandria, deși nu se bazează decât pe textele Noului Testament. Iată câteva extrase din acest studiu: «Jertfa vie: Iată descrierea cea mai adîncă a ministerului Bisericii și a membrilor ei. De fapt, grație dăruirii de sine a lui Hristos, care se oferă pentru noi, toți cei ce înbă în acest sacrificiu pot acum să fie numiți «sfinți» «fără pată», «fără prihană», «primitivi», «plăcuți». (toți acești termeni servesc pentru a descrie jertfa) Biserica este deci un «sacrificiu» (Rom. XII, 1; XV, 16; Filipeni, II, 17). «oferita lui Dumnezeu... în Hristos, capul întregului trup. Biserica este acum această comunitate sacrificială».

al Bisericii nu e ceva parțial și accesoriu în Biserică, ci general, esențial și neîntrerupt. Fără actul de oferire iubitoare continuă, fără starea dinamică de jertfă neîntreruptă proprie comunității ca atare și susținătoare de comunitate, nu este Biserică. Precum se vorbește de o «Ecclesia orans», așa se poate vorbi de o «Ecclesia sacrificans». Preoția lui Hristos e difuzată în întreaga Biserică și o califică în întregime. Starea de jertfă (care e în același timp un act continuu) e relația de intimitate a făpturii cu Dumnezeu, e modul de continuă depășire (am zice cea mai reală depășire) a făpturii spre cele înalte, spre cele de dincolo de ea și spre viața de curăție și de comuniune iubitoare.

Explicînd porunca din Legea veche (Ies. XXX, 7), de a se tămia în cortul sfînt dimineața și seara în vreme ce se aprind candelile, Sfîntul Chiril spune: «Seara și dimineața înșeamnă neîntreruperea și neîncetarea; iar tămierea sub candelile arată că numai atunci cînd sîntem scâl-dați în lumina dumnezeiască a lui Hristos, ne uilem îmbeșugat de buna mireasmă a lui Hristos și înaintăm la simțirea bunătăților dinaintea cortului, adică a bogăției darurilor dumnezeiești pe care Hristos o împărtășește celor vrednici... Și vorbește de tămia neîncetării. Căci nu există nici un timp în care Hristos nu împărtășește buna mireasmă în cortul sfînt, adică în Biserică» (Op. cit., cartea IX, col. 621—624).

Aceasta indică în primul rînd starea de jertfă neîncetată a lui Hristos. În timpul Liturghiei se face accesibilă comunității adunate această stare, dar ea e neîncetată. Aceasta se simbolizează prin prezența continuă a lui Hristos cel euharistic, pe altare. Dar lîngă jertfa Lui trebuie să se adauge neîntrerupt jertfa noastră. «Iar jertfa neîncetată spune că trebuie să se săvîrșească junghiindu-se un miel dimineața și către seară, auzindu-se împreună cu el făina curată la care se adaugă untdelemn și vin. Căci în toată vremea și fără încetare, de la început pînă la sfîrșit, iradtem în Hristos buna mireasmă (εὐωδιάζουεν ἐν Χριστῷ) prin toată virtutea, în cortul sfînt, adică în Biserică. Pentru că fumul ce se ridică din miel dimineața și către seară, e iarăși un chip al Celui ce din pricina noastră și în folosul nostru se înalță spre Tatăl într-un miros de bună mireasmă, aducînd împreună cu Sine și viața celor ce au crezut în El, care are întru nădejde strălucirea slavei și a împărăției sigure și pe lîngă aceasta bucuria de desfătările veșnice» (Op. cit., cartea XVII, col. 1113 B).

Jertfa de pe altar înfățișează sub chipurile accesibile nouă ale pînii și vinului, pe Mielul care stă «la mijloc între cele patru ființe și bătrîni, ca înjunghiat» (Apoc. V, 6), pe Mielul care mijlocește între tronul suprem și zidire prin starea Sa de jertfă. El e jertfă și Arhieru și împărat în același timp, pentru că prin jertfă învinge răul. De aceea zic miliardele de îngeri ce stau împrejur: «Vrednic este Mielul cel înjunghiat să ia puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și mărirea și binecuvîntarea» (Apoc. V, 12). Dar și cci ce cred în El sînt la fel jertfe și preoți, sînt «preoție împărtășească» (I Petru, II, 9).

Prin actul de jertfire continuă credincioșii sînt într-un urcuș neîncetat. Sfîntul Maxim Mărturisitorul a pus în evidență acest fapt în scrierea sa *Ambigua* (P. G., NCL, col. 1364 B). Iar Sfîntul Chiril a expri-

mat aceiași lucru prin imaginea miresei ce se înalță spre Tatăl și prin nădejdea în «strălucirea slavei» și «a bucuriei de desfătărilor veșnice». În jertfa lor e o tensiune eshatologică.

Înaintarea se vede și din faptul că nu toți sint pe aceeași treaptă în starea lor de jertfă. Dar toți trebuie să aibă ceva din această stare, atita timp cit fac parte din Biserica și sint în comunitatea Mielului. «Dar observă, zice Sfintul Chiril din Alexandria, că cei ce s-au făcut vrednici de laudă mor în chip sacru (ἱερός) lui Dumnezeu în grade diferite de putere duhovnicească (a se vedea că actul de jertfă e un act de putere, n. n.) și dobîndesc îndată premisele vieții virtuoașe» (*Op. cit.*, cartea XVII, col. 1117 B). Sau: «Fiecare își oferă viața sa ca pe un dar Dumnezeului atotstăpînitor. Dar fiecare, precum i s-a dat și după măsura ce o are. Unul așa, altul altfel, avînd fiecare harisma sa, după cuvîntul preînțeleptului Pavel» (I Cor. VII. 7) (*Op. cit.*, cartea XVI, col. 1015 C). Sau iarăși: «Și cînd Legea pomenește de vițel, de berbec și de miel, ea indică cele trei trepte ale viețuirii plăcute lui Dumnezeu a sfinților: adică cea de tot înaltă, cea mijlocie și cea mai mică și mai de jos... Așadar în cantitatea și mărima corporală a animalelor se închipuie deosebirea în virtute și varietatea în viețuire» (*Op. cit.*, cartea XVII, col. 1080 D).

Sfintul Chiril spune adeseori că tot cel ce se aduce jertfă trebuie să fie fără pată (*Op. cit.*, cartea XV, col. 952 B) — stare dobîndită prin Hristos (*Op. cit.*, cartea XV, col. 950 D). Dar unii aduc sau se aduc jertfe fără a fi în întregime curați. Și totuși primesc și ei un loc în amintirea lui Dumnezeu, dar cu chipul dublu pe care îl au și pe care ei trebuie să-l depășească. Jertfa lor poate avea o valoare, dar numai ca un început, ca o stare de tranziție. Nu trebuie să rămînă aci toată viața (*Op. cit.*, cartea XII, col. 695 CD).

Deci în orice caz toți trebuie să fie în Biserica într-o stare de jertfă, și deci de iubire. Toți preoți ce se aduc pe ei jertfe într-un grad sau altul. Biserica este în întregime jertfă și în întregime preoție, din puterea jertfei și arhieriei lui Hristos, care e jertfa-izvor a toată jertfa și arhierul-izvor a toată preoția. Biserica fiind toată plină de Hristos, e plină de El în starea Lui de jertfă și de iubire și în calitatea Lui de Arhiepiscop, devenind și ea toată jertfă iubitoare și toată preoție.

Aceasta e viziunea despre Biserica a Sfintului Chiril din Alexandria: comunitatea ce se purifică pe sine de tot ce e rău și egoist și se umple de tot ce e bun, într-un act neîntreput de înălțare spre Dumnezeu și de creștere în comuniunea iubitoare. Întrucît are o direcție spre Dumnezeu, actul acesta poate fi numit în mod special jertfă. Întrucît are o direcție spre oameni, spre comunitate, el e servire iubitoare. În jertfa lui Hristos și în datoria noastră de a accepta fructificarea ei în jertfa noastră, e dat fundamentul servirii noastre iubitoare față de lume.

Prof. N. I. Ștefănescu

INFLUENȚA MUZICII POEZIEI LIRICE ELINE ASUPRA MUZICII CREȘTINE DIN EPOCA PRIMARĂ

POEZIA LIRICĂ ELINĂ ȘI MUZICA EI, OGLINDITĂ ÎN CEA CREȘTINĂ
DIN EPOCA PRIMARĂ

Versul liric redă sonor gîndul și simțirea, pornind o dată cu ritmul care-și revărsă frumusețea prin schimbarea tonalității muzicale, potrivit sentimentului exprimat. De aceea, el nu este ca cel epic, o interpretare a acțiunii, ci o explozie emoțională subiectivă de valoare universală.

În versul epic se mai poate exprima, iuțeala, liniștea, avîntul: stări dinafara ființei autorului, la care și noi participăm, însă indirect, prin succesiunea momentelor în desfășurarea acțiunii unor personaje reale sau închipuite. În versul liric poetul își exprimă propria stare sufletească, rezonanța născută spontan în el și numai în el, sau întâmplător, cînd sentimentul cuprinde în el mase, în mai mulți oameni, cu același sentiment, născut simultan. De aceea, putem spune că între versul liric și exprimarea lui a existat totdeauna simultaneitate: cuvîntul a fost exprimat, cîntat sau strigat într-o formă unică, repîndindu-se ca tonalitate, variînd numai în conținutul cuvintelor, al gîndirii. Versul liric se naște în muncă sau în suferință și se transmite mult mai autentic, fără schimbări, intrucît el se leagă de adîncul ființei omenești în genere. Versul poeziei epice poate deveni cu timpul o formă care nu e strîns legată de o anumită tonalitate muzicală. Cuvîntul (epos-ul), conținutul deci, e lucrul principal. Era firesc ca versul liric elin, profan sau religios, monodic sau coral, să facă să răsunе un sentiment autentic: de iubire, de prietenie, de patriotism, de credință.

Conduși de această incredințare, cercetătorii formei versurilor s-au oprit mai mult asupra versului liric, capabil să se mențină, în decurs de veacuri și milenii, chiar în graiul poporului care l-a creat. Astfel ei au fost purtați la ideea descoperirii unui vers strămoș al celorlalte versuri lirice, la toate popoarele dintr-o familie sau civilizație în neîncetată dezvoltare. De la acest punct de vedere au pornit mulți cercetători, a căror contribuție este reamintită de filologul clasic italian Carlo del Grande (în «Enciclopedia classica» (1950) vol. V, partea II), cînd tratează despre metrica greacă și indeosebi despre metrica și muzica poeziei lirice, stărînd mai ales asupra problemei reconstituirii unui singur vers scurt, dezvoltat la capăt sau la sfîrșit, cu ușoare modificări interne, în toate